

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Lucie Skotnicová

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Státní pomoc v Evropské unii
State Aid in the European Union

Student: Lucie Skotnicová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Martin Hon

Ostrava 2009

Místopřísežné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci *Státní pomoc v Evropské unii* vypracovala samostatně a uvedla jsem v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

V Ostravě dne 7. května 2009

Vlastnoruční podpis autora

Obsah

ÚVOD	3
1. PODSTAT A CÍLE OCHRANY HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE V EU	4
1.1. Definice soutěžního práva	4
1.1.1. Dělení soutěžního práva	4
1.2. Počátky ochrany hospodářské soutěže	5
1.3. Cíl ochrany hospodářské soutěže	6
1.4. Role Evropské komise	7
1.4.1. Vyšetřování	9
1.5. Formy narušení hospodářské soutěže	9
1.5.1. Kartelové dohody	10
1.5.2. Zneužití dominantního postavení	11
1.5.3. Fúze	12
1.5.4. Státní pomoc	13
1.5.5. Postavení veřejných podniků	13
2. POSKYTOVÁNÍ STÁTNÍ POMOCI V EU	15
2.1. Definice státní pomoci	15
2.1.1. Co je státní pomoc?	15
2.1.2. Znaky a formy státní pomoci	15
2.2. Členění státní pomoci	19
2.2.1. Slučitelné se společným trhem	19
2.2.2. Alternativně slučitelné	20
2.2.3. Neslučitelné	21
2.3. Podpora de minimis	21
2.4. Komunitární kontrola poskytování státních pomoci	22
2.4.1. Notifikace a řízení před Komisí	23
2.4.2. Řízení o nezákonné státní pomoci	24
2.4.3. Řízení o zneužití státní pomoci	26
2.4.4. Ochrana práv tzv. třetích stran	26
2.4.5. Opatření zlepšující systém kontroly státní pomoci	27
2.5. Pravidla státní pomoci ve fondech EU	27

3. STÁTNÍ POMOC V OBDOBÍ HOSPODÁŘSKÉ A FINANČNÍ KRIZE	30
3.1. Vznik, podstata a příčiny krize	30
3.2. Opatření a postupy přijaté v důsledku krize	34
3.2.1. Plán boje s finanční krizí.....	34
3.2.2. Přechodný rámec pro opatření státní podpory zlepšující přístup k financím za současné finanční a hospodářské krize	37
3.3. Podpora bankovníctví ve vybraných zemích EU	38
3.3.1. Německo	39
3.3.2. Belgie	41
3.3.3. Rakousko.....	42
3.3.4. Irsko.....	44
3.3.5. Velká Británie	45
3.4. Shrnutí státních přístupů ke krizi	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	50

Úvod

V souvislosti s posledními událostmi, kdy Spojené státy a řadu zemí Evropy postihla hospodářská a finanční krize, se objevily hlasy, že globalizace v současné době dělá světové trhy mnohem více zranitelnější než dříve. Šok z jedné země se zanedlouho rozšíří po celém světě.

Globální ekonomika je propojená na všech úrovních. Pokud je období prosperity a ekonomického růstu, přináší to mnoho výhod pro spoustu zemí. Ale toto propojení má bohužel i nevýhody. Krize způsobila utlumení ekonomické aktivity nejprve v místě počátku krize - USA a poté zasáhla i západní Evropu a rozpíná se dále. Strmý hospodářský pokles na celém světě způsobil výrazné zpomalení růstu ekonomiky Evropské unie jako celku. Finanční instituce, banky a různé podniky se díky této krizi potýkají s nelehkými problémy. V dnešní době ještě nevíme zcela přesně, jaké bude mít tato hospodářská a finanční krize následky.

Otázka státní pomoci v poslední době nabývá na významu. Díky krizi se stala často diskutovaným tématem. V Evropské unii je státní pomoc považovaná za formu narušení hospodářské soutěže. Je tudíž zakázána. Existují zde sice výjimky ze zákazu, ale ty platí jen pro specifické případy a okolnosti. Záchranný plán EU v období krize dovoluje vládám států udělovat záruky na poskytování úvěrů, umožňovat krátkodobou likviditu a částečné znárodnění některých bank. Mnoho zemí EU muselo zakročit, aby pomohlo svým bankám v potížích, jinak by došlo ke krachu bank a jiným nenahraditelným škodám. Nezodpovězenou otázkou zůstává, zdali státní pomoc pomůže překonat tuto krizi anebo ji ještě zhorší.

Cílem této bakalářské práce je popsat a analyzovat poskytování státní pomoci v Evropské unii. Bakalářská práce se zaměří na problematiku současné finanční krize a pokusí se nastínit, jak se některé členské státy a Evropská unie jako celek vypořádávají s tímto závažným problémem. První kapitola popisuje podstatu a cíle ochrany hospodářské soutěže v Evropské unii, druhá kapitola je pak věnovaná tématu poskytování státních pomoci na území Evropské unie a v souladu s jejími pravidly a závěrečná třetí kapitola se snaží analyzovat státní pomoc bankám v období současné hospodářské a finanční krize.

1. Podstata a cíle ochrany hospodářské soutěže v EU

1.1. Definice soutěžního práva

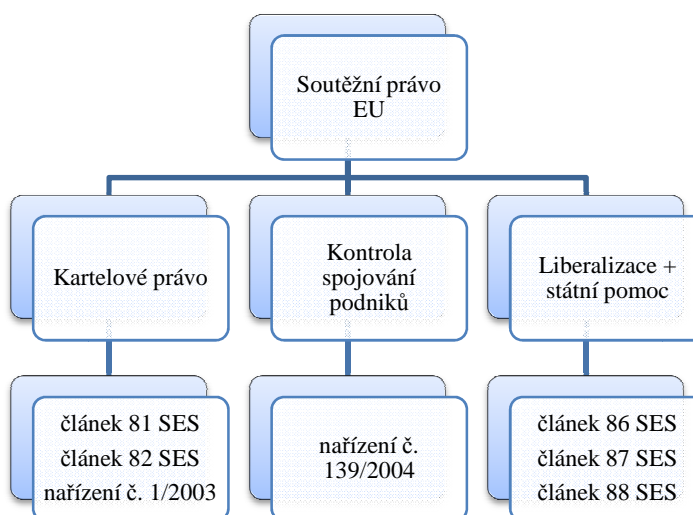
Soupeření fyzických a právnických osob v hospodářské oblasti s cílem dosáhnout hospodářského prospěchu se označuje jako hospodářská soutěž. Účastníci soutěže mají právo svou soutěžní činnost svobodně rozvíjet a sdružovat se za účelem soutěže, ale nesmí účast v soutěži zneužívat.

„Termín „soutěžní právo“ (competition law, droit de la concurrence) je odvozen od „hospodářské soutěže“. Obecně se tedy jedná o souhrn právních norem, stanovujících pravidla chování subjektů na soutěžním trhu. V rámci EU bývá vedle pojmu soutěžní právo v obdobném významu používáno také spojení „soutěžní politika“, tj. souhrn všech aktivit Evropské unie v této oblasti, či „ochrana hospodářské soutěže“, ve smyslu obecného principu ochrany existence zdravého tržního prostředí s fungující hospodářskou soutěží.“¹

1.1.1. Dělení soutěžního práva

Soutěžní právo Evropské unie se dělí na tradiční kartelové právo, regulaci spojování podniků a oblast liberalizace a státní pomoci.

Obr.č.1.1.: Rozdělení soutěžního práva a příslušné právní předpisy

Zdroj: Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU, vlastní tvorba

¹ OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 387 s. ISBN 978-80-7380-084-0. s. 253.

Kartelové právo obsahuje zákaz dohod narušujících hospodářskou soutěž a zákaz zneužití dominantního postavení. Tuto kategorii upravují články 81 a 82 Smlouvy o ES a dále je tato úprava rozvedena nařízením č. 1/2003 o implementaci pravidel hospodářské soutěže. Články 83 až 85 Smlouvy o ES upravují zplnomocnění Rady EU, Komise a Parlamentu k vydávání sekundárních právních aktů, řeší přechodné období a postup při kontrole dodržování článků 81 a 82 Smlouvy o ES.

Na spojování podniků se dohlíží zejména v případech, pokud hrozí spojením podniků vznik dominantního postavení, které by mohlo ohrozit soutěž. Tato oblast je součástí komunitárního práva až od roku 1989. Z tohoto důvodu není zařazena do zakládajících Smluv a upravuje ji tedy nařízení č. 139/2004 o kontrole spojování podniků.

Zásahy ze strany států mohou narušit soutěž, a proto soutěžní právo omezuje nepovolené zásahy ze strany států respektive veřejné moci jako takové. Tuto sféru upravují články 86 a 87 Smlouvy o ES. Článek 86 pojednává o jednání veřejných podniků a článek 87 o poskytování státní pomoci. Články 88 a 89 stanovují základní postupy při kontrole dodržování pravidel zmíněných v článcích 86 a 87, a navíc zplnomocňují Radu EU, Komisi a Parlament k vydávání sekundárního práva.

1.2. Počátky ochrany hospodářské soutěže

Právní úprava ochrany hospodářské soutěže přišla do Evropy ze Spojených států. V období mezi válkami byly v jednotlivých evropských státech zaváděny obdobné právní úpravy, ale nenabývaly většího významu. Důvodem bylo jejich nedůsledné prosazování a jiný přístup ke kartelovým dohodám.

Opravdový rozmach ochrany hospodářské soutěže nastal až po druhé světové válce. Význam ochrany hospodářské soutěže proto stoupá od druhé poloviny 20. století. Od této doby zaujímá specifické místo v systému hospodářské politiky každého státu. V současnosti se ekonomové shodují na tom, že je potřeba určité regulace hospodářské soutěže. Pokud tomu tak není, dochází v dlouhodobém horizontu ke zhroucení mechanismu volného trhu a tím ke vzniku negativních důsledků na spotřebitele i na hospodářství celého státu.

V rámci Evropské unie je otázka ochrany hospodářské soutěže brána jako páteř celého systému jednotného vnitřního trhu. Vytváření jednotného vnitřního trhu, zahrnující odstraňování překážek volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu v rámci EU, by postrádalo smysl bez současné existence efektivní komunitární soutěžní politiky. Soutěžní politika patří mezi politiky sdílené, tj. oblast, kde mohou členské státy vydávat vlastní právní předpisy, přičemž nesmí odporovat komunitární právní úpravě. Tyto závazná společná pravidla se vztahují jen na případy v obchodě mezi členskými zeměmi, nikoliv na vnitrostátní úpravy soutěžního práva členských států. V případě, kdy má určitá kauza komunitární dopad, postupuje se podle právní úpravy ES, která má přednost před vnitrostátní právní úpravou pravidel hospodářské soutěže.

Základní principy a pravidla hospodářské soutěže lze nalézt již v zakladatelských smlouvách z 50. let. Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli byla první společnou evropskou právní úpravou soutěžní politiky. Její platnost vypršela v roce 2002, a proto v dnešní době považujeme za základ evropského soutěžního práva Smlouvu o založení Evropského společenství.

„Základ evropského soutěžního práva veřejného se nachází v Hlavě VI, Kapitole 1, Oddílu 1 Smlouvy o ES („Společná pravidla pro hospodářskou soutěž, daně a sbližování právních předpisů – Pravidla hospodářské soutěže – Pravidla platná pro podniky“), přičemž za klíčové lze považovat bezpochyby čl. 81 a 82 Smlouvy o ES. Tato ustanovení upravují zákazy adresované přímo podnikům, účastníkům trhu, jsou přímo aplikovatelná a bezprostředně závazná pro všechny. Jednotlivé subjekty se mohou těchto ustanovení dovolávat přímo.“²

1.3. Cíl ochrany hospodářské soutěže

Ochrana hospodářské soutěže usiluje o zabezpečení srovnatelných podmínek pro všechny ekonomické subjekty, a tudíž se dá označit za přístup „*fair competition*“. Slouží k ochraně zdravého, fungujícího konkurenčního tržního prostředí.

² RAUS, David - NERUDA, Robert. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. 1. vyd. Brno: CP Books, 2005. 359 s. ISBN 80-251-0394-3. s. 25.

Z čistě ekonomického hlediska je konkurenční prostředí stimulantem hospodářské aktivity, tudíž nositelem ekonomického růstu, zvyšování životní úrovně a konkurenceschopnosti na světových trzích. Tedy dlouhodobě hlavních cílů EU. Soutěžní politika se považuje za nástroj sloužící k dosažení základních cílů Společenství. Mezi tyto cíle patří trvalý a udržitelný růst, podpora stability, zvyšování životní úrovně, sbližování členských států a především vytvoření jednotného vnitřního trhu. Soutěž podporuje tyto cíle, jelikož nutí podnikatelské subjekty, aby zvyšovaly efektivnost, zkvalitňovaly vyráběnou produkci a snižovaly ceny pro konečné spotřebitele.

K ochraně konkurenčního prostředí se hlásí všechny členské státy Evropské unie. Liší se od sebe různými odchylkami v pojetí a v dodržované praxi. Harmonizovat pravidla hospodářské soutěže a minimalizovat vnitřní vzájemnou konkurenci na základě technických nebo administrativních bariér je nezbytné pro fungování vnitřního trhu.

Právo hospodářské soutěže dohlíží na jednání podnikatelů, aby nenarušovali soutěžní prostředí a tím nepoškozovali ostatní soutěžitele a spotřebitele. V případě nedodržení může takové jednání sankcionovat, a proto je v zájmu podnikatelů držet se soutěžních pravidel a předcházet tak případným sankcím. Soutěžní pravidla v rámci Evropské unie se vztahují jak na jednání soukromých podnikatelských subjektů, tak i na vládní zásahy samotných členských států. Tato pravidla musí být nastavena co nejefektivněji a nejsmysluplněji, aby nedocházelo k poškozování soutěže. Jinak by ztratily svou podstatu a účel v ekonomice.

1.4. Role Evropské komise

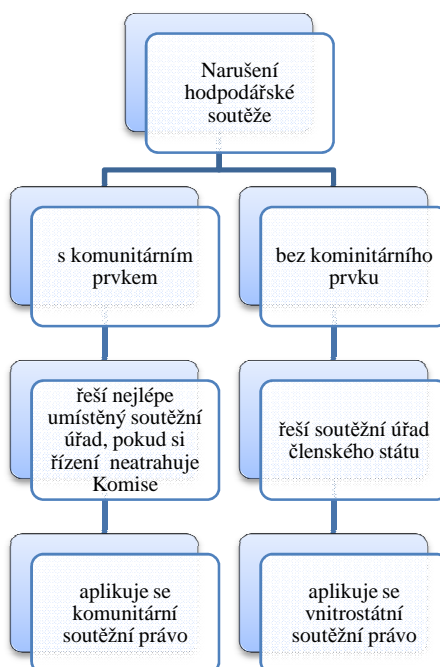
Evropská komise má postavení jako ochránkyně hospodářské soutěže na vnitřním trhu Evropské unie. Má v této oblasti nezastupitelnou roli. „Důvodem pro silný mandát Komise v této oblasti byla obava z potenciálních střetů s národními úřady a soudy. Proto je omezená i role Rady, vliv Evropského parlamentu

je zanedbatelný. Nad Komisí stojí jen Evropský soud (od roku 1989 Tribunál první instance), který dosud většinu jejích rozhodnutí potvrdil.“³

Evropská komise postupuje při uplatňování komunitárních pravidel hospodářské soutěže v součinnosti se soutěžními úřady členských států EU. Disponuje rozsáhlými pravomoci, aby zajistila, že podniky a vlády budou dodržovat soutěžní pravidla. Vyšetřuje předpokládané zneužívání soutěžního práva EU. Provádí kontroly přímo na místě bez předchozího upozornění, což média často označují jako „útoky za úsvitu“. Se soudním rozhodnutím má dokonce pravomoc prověřovat domácnosti zaměstnanců dané společnosti, existuje-li důvodné podezření, že zde naleznou dokumenty týkající se daného proti-soutěžního jednání.

Pokud dojde k protikonkurenčnímu chování a toto chování je prokázáno, má Komise pravomoc uvalit sankce. Sankce se rozdělují na pokuty a penále. Pokuty jsou stanoveny v paušální výši a mají povahu jak represivní tak i preventivní. Penále jsou založeny na principu denní sankce za prodlení. Neslouží k potrestání, ale k vynucení spolupráce ze strany podniku.

Obr.č.1.2.: Způsob řešení porušení hospodářské soutěže

Zdroj: Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU, vlastní tvorba

³ BUSINESSINFO.CZ.Evropská soutěžní politika [online]. 28. 2. 2003. [citováno 22. 1. 2009]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/evropska-soutezni-politika/1000521/6071/?fornewsid=6071>>.

Evropská komise spolupracuje se všemi úřady pro hospodářskou soutěž v členských státech EU prostřednictvím Evropské sítě pro hospodářskou soutěž. Vzájemně se informují o nových případech a vykonaných rozhodnutích. Pokud je to zapotřebí, tak koordinují vyšetřování a pomáhají si vzájemně při něm. Poskytují si důkazy a informace. Diskutují o různých otázkách společného zájmu. Jejich cílem je vybudovat účinný právní rámec pro prosazení soutěžního zákona ES. Tím bojují proti společnostem narušujících hospodářskou soutěž.

1.4.1. Vyšetřování

Před Komisí probíhá 5 fází vyšetřování porušení článků 81 (kartelové dohody) a 82 (zneužití dominantního postavení):

1. Předběžná fáze: Komise se snaží o vyjasnění základních skutečností.
2. Formální otevření řízení.
3. Vlastní vyšetřování vedené Komisí. V jejím průběhu je s firmou udržován neustálý kontakt. Komise má právo vyžádat si informace a další podklady.
4. V této fázi vystupuje Poradní výbor ve věcech kartelů a monopolů. Probíhá konzultace.
5. Závěrečná fáze, ve které Komise může rozhodnout třemi způsoby. Může vydat negativní osvědčení, že článek 81 a 82 Smlouvy o ES se na firmu nevztahuje. Nebo může konstatovat, že došlo k porušení článků 81 a 82 Smlouvy o ES a udělí pokutu. A nakonec může rozhodnout o výjimce.

Velmi často je kritizována délka průběhu vyšetřování. Z tohoto důvodu používá Komise především neformální nástroje komunikace, aby tím předešla rozeběhnutí celého zdlouhavého vyšetřovacího procesu.

1.5. Formy narušení hospodářské soutěže

Soutěžní politika Evropské unie stojí na pěti principech:

- zákazu společných dohod mezi podniky, které mohou ovlivnit obchod a bránit nebo narušovat hospodářskou soutěž
- zákazu zneužívání dominantního postavení na vnitřním trhu
- dozor nad fúzemi, které vedou k dominanci

- dohled nad poskytovanou pomocí od členských zemí
- liberalizace sektorů, které ovládají státem garantované monopoly

1.5.1. Kartelové dohody

„Jsou to dohody a jiné formy vzájemného dorozumění uzavřené mezi podnikateli, které vedou nebo vzhledem ke své povaze mohou vést ovlivněním podmínek výroby nebo oběhu na trhu zboží a výkonů k vyloučení nebo omezení hospodářské soutěže; nejsou dovoleny a jsou neplatné.“⁴

Kartelové dohody patří mezi nejzávažnější způsob narušení hospodářské soutěže. Důležité je definovat, co znamená termín podnik, jelikož je to klíčový pojem pro kartelové právo. Evropský soudní dvůr definoval ve svém rozhodnutí podnik jako „jakákoli nezávislá ekonomická jednotka, která vykonává obchodní či hospodářskou aktivitu bez ohledu na její právní statut a způsob jejího financování“. Podniky mohou být tedy nejen soukromého charakteru. Soud zvolil při své interpretaci široké pojetí, proto zůstává důležitým aspektem nezávislost.

Jelikož jsou kartely nezákonné, udržují se v tajnosti a jsou tudíž těžce prokazatelné. Dohody se dělí na horizontální a vertikální. Horizontální dohoda se uzavírá mezi soutěžiteli na stejné úrovni trhu a vertikální mezi soutěžiteli na různých úrovních trhu. Kartelové dohody jsou neslučitelné se společným trhem. Pokud Komise zjistí jejich existenci, stíhá je vysokými pokutami. Pokuty jsou tak vysoké, aby odrazovaly společnosti od vytváření kartelů. Mohou nabývat hodnoty až do výše 10% celkového ročního obrátu zainteresovaného podniku.

Jedním z nejznámějších kartelů je například Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC), která kontroluje mezinárodní ceny surové ropy již od 70. let. Klasickým příkladem je také vitamínový kartel v Evropě. V roce 2001 Komise sankciovala osm podniků za jejich účast v kartelu, který omezoval konkurenci v oblasti vitamínů (šlo o vitamíny - A, B1, B2, B5, B6, C, D3, E, biotin, kyselina listová, betakarotén a karotenoidy).

⁴ PELC, Vladimír. *Hospodářská soutěž*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. 168 s. ISBN 80-7169-124-5. s. 110.

Mezi závažné porušení hospodářské soutěže patří dohody obsahující zejména:

- přímé nebo nepřímé určení cen či jiných obchodních podmínek
- závazek omezení či kontroly celého výrobního procesu, odbytu, technického rozvoje, investic
- rozdělení trhů a nákupních zdrojů
- uplatnění nerovných podmínek při rovnocenných plněních

Existují i výjimky ze zákazu dohod omezujících hospodářskou soutěž, například:

- dohody vedoucí ke zlepšení výroby, distribuce a mají pozitivní efekt pro spotřebitele, v tom případě nejsou zakázané
- dohody, které mají bagatelní charakter (dohody uzavřené mezi malými a středními podniky, které posilují postavení těchto podniků vůči velkoproducentům)
- jednotné používání obchodních, dodavatelských nebo platebních podmínek, přičemž nesmí být stanovena cena
- dohody vedoucí k racionalizaci hospodářské činnosti

Dále jsou ve většině případů dovolené dohody podporující společný výzkum, rozvoj specializace výroby, standardizace produktů apod. Další povolenou kategorií jsou tzv. krizové kartely. Jsou povoleny, jen pokud vedou k dohodám, které sledují snižování nadbytečných výrobních kapacit, zhoršující strukturální krizi v odvětví. Nebo dohody podporující technický či hospodářský pokrok a spotřebitel má z pokroku přiměřený užitek či dohody, které nevyvolávají vyloučení soutěže.

1.5.2. Zneužití dominantního postavení

Pokud podnik získá na trhu dominantní postavení, v rámci něhož disponuje značnou tržní mocí, může být v pokušení ho zneužít. Tím dosáhne mimořádných zisků a výhod na úkor svých dodavatelů či zákazníků. Tato forma narušení hospodářské soutěže je na rozdíl od dohod narušujících soutěž jednostranným proti-soutěžním útokem. Evropská unie řeší zneužití dominantního postavení, pokud jsou dotčeny tržní podmínky přesahující hranice jednoho státu. Podnik mající dominantní postavení se může chovat nezávisle na svých konkurentech a nemusí příliš dbát na zájmy svých spotřebitelů.

Tržní dominance se zjišťuje v praxi na základě mnoha kritérií. Mezi ně patří například finanční síla podniku, závislost na dodavatelích, technologický předstih, finanční náročnost podnikání atd. Hlavní roli má tržní podíl daného podniku. Dominantní postavení podniku samo o sobě není zakázané. Musí být prokázané, že takové postavení je zneužíváno. Jednání podniku musí vykazovat znaky zneužívání dominantního postavení. Za zneužití se považuje takové jednání, které má za následek vyloučení, ohrožení, omezení nebo jiné narušení soutěže.

Za zneužití dominantního postavení neslučitelné s pravidly soutěže se zejména pokládají:

- vnucování nákupních a prodejních cen, popřípadě jiné nepřiměřené prodejní podmínky
- omezování trhu z hlediska jejich skladby a technického rozvoje ke škodě spotřebitele
- uplatňování nestejných podmínek vůči obchodním partnerům
- vázání uzavřené smlouvy na další aspekty nesouvisející s předmětem smlouvy

Příkladem zneužití dominantního postavení je například společnost Microsoft, kterou na konci 90. let 20. století zažalovala Komise za zneužití svého postavení. „V roce 2004 po dlouhé právní bitvě udělila Evropská komise společnosti Microsoft pokutu ve výši 497 milionů EUR za zneužití dominantního postavení na trhu s operačními systémy osobních počítačů mezi lety 1998 a 2004. Komise obvinila společnost Microsoft z neposkytnutí informací, které konkurenti potřebovali k tomu, aby jejich výrobky mohly fungovat na počítačích spotřebitelů, a z nátlaku na spotřebitele, aby si zakoupili „windowsové“ přehrávací zařízení médií, které se prodávalo v jednom balíčku spolu s operačním systémem.“⁵

1.5.3. Fúze

Kromě postihování kartelových dohod a zneužití dominantního postavení je důležitou součástí evropského soutěžního práva i kontrola spojování soutěžitelů (kontrola fúzí).

⁵ BALDWIN, R. – WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1. s. 286.

„Když společnosti v nějakém hospodářském sektoru navrhuji koncentraci, která by mohla mít vliv na trh Společenství, Komise může zahájit šetření. (Tato komunitní dimenze je dána souhrnným světovým obratem společnosti a tím, že nemá národní charakter. Společnosti, které nemají komunitní dimenzi, spadají do kompetence národních úřadů.) Nezáleží na tom, kde společnost sídlí, nebo zda národní úřady proti koncentraci nic nenamítají. Jestliže údaje o prodeji na evropském trhu dané společnosti jsou dostatečně velké, dostávají se pod soudní pravomoc Komise, která potenciální fúzi může zabránit.“⁶

Připravované fúze se nahlašují Komisi. Ta je zveřejní, a pokud žádný členský stát neprotestuje a nevznesе námitku, pak tuto fúzi projedná. V případě, že navrhovaná fúze vytváří nebo posiluje nedovolené dominantní postavení na relevantním trhu, pak má Komise pravomoc tuto fúzi zakázat.

1.5.4. Státní pomoc

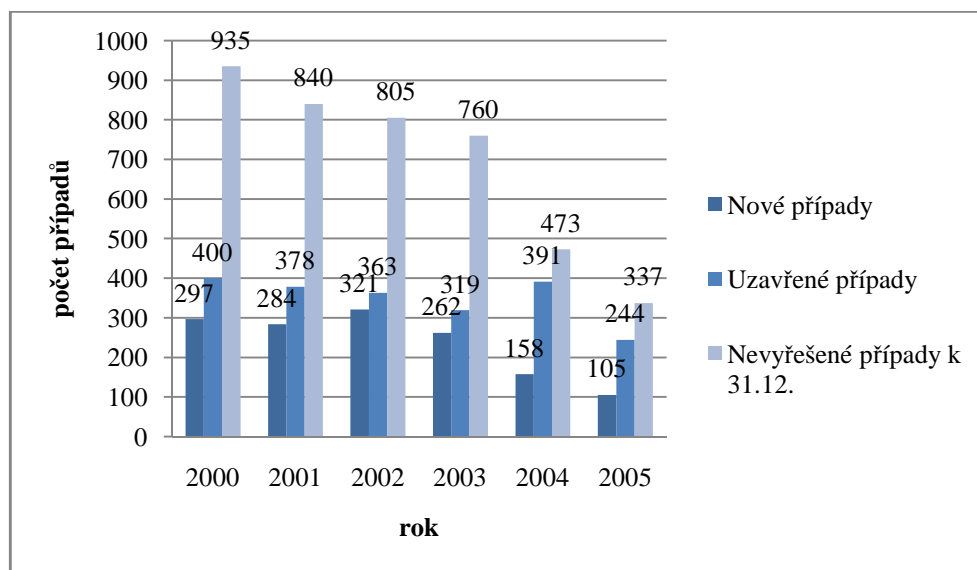
Evropská unie zakazuje jakoukoliv podobu státní pomoci, která obecně poškozujе konkurenční prostředí s dopadem na společný trh. Státní pomoc dává podnikům výhody a tím narušujе hospodářskou soutěž. Komise provádí kontrolu poskytování státní pomoci v rámci EU. Státní pomoc může mít podobu dotací, slevy na úrocích, daňové úlevy apod. Existují případy, kdy je státní pomoc povolena.

1.5.5. Postavení veřejných podniků

Postavení veřejných podniků upravujе článek 86 Smlouvy o ES. Podle tohoto článku nesmí být toto postavení v rozporu se zásadami volné hospodářské soutěže. Článek omezujе možnosti udělování zvláštních práv vybraným podnikům. Komise tyto podniky podrobuje specifické kontrole a vydává podle potřeby členským státům potřebné směrnice a rozhodnutí. Je zde patrná snaha o liberalizaci některých tradičních odvětví pod kontrolou veřejné moci. Tím, že stát vlastní určité podniky, se může snažit je zvýhodňovat, což by narušovalо hospodářskou soutěž. Stát by tímto způsobem mohl bránit vstupu soukromých podniků na trh a vytěšňoval by tak soukromý sektor. Veřejný podnik je definovaný jako: „jakýkoli podnik, nad nímž může veřejná moc přímo nebo nepřímo vykonávat rozhodující vliv vlastnictvím takového podniku, svou finanční účastí v něm nebo pravidly, jimiž je řízen“.

⁶ EU4JOURNALISTS. *Hospodářská soutěž* [online].[citováno 26. 1. 2009]. Dostupné z: <<http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/czech/C9/15/>>.

Graf č.1.1.: Srovnání počtu nevyřešených případů porušení hospodářské soutěže k novým a uzavřeným případům

Zdroj: Zpráva Evropské komise o soutěžní politice za rok 2005⁷

Z grafu je patrné, že největší počet nových případů byl v roce 2002, uzavřených případů bylo nejvíce v roce 2000 a ve stejném roce byl i největší počet nevyřešených případů.

⁷ EUROPEAN COMMISSION. Zpráva Evropské komise o soutěžní politice za rok 2005 [online]. 2007. [citováno 26. 1. 2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/comm/competition/annual_reports/2005/en.pdf>.

2. Poskytování státní pomoci v EU

2.1. Definice státní pomoci

2.1.1. Co je státní pomoc?

Státní pomoc je pro členské státy důležitý prostředek k ochraně jejich zájmů. Prostřednictvím ní, se snaží přilákat nové podnikatelské subjekty na své území anebo v případě potřeby udržují podniky při životě, hlavně v období hospodářské recese. Taková jednání členských zemí mohou omezit nebo deformovat hospodářskou soutěž. Státní pomoc zvýhodňuje určité podnikatelské subjekty. Následkem může být větší konkurenceschopnost podporovaných subjektů. Proto je nutné, aby Evropská unie dohlížela na poskytování státní pomoci. Její regulace je součástí širší ochrany hospodářské soutěže.

Základní pravidla pro poskytování státní pomoci vyplývají z článků 87 až 89 Smlouvy o založení Evropského společenství. Podle článku 87 je státní pomoc definovaná jako: „Podpory poskytované v jakékoli formě státy nebo ze státních prostředků, které narušují nebo hrozí narušením soutěže tím, že zvýhodňují určité podniky nebo určitá odvětví výroby, jsou, pokud ovlivňují obchod mezi členskými státy, neslučitelné se společným trhem, nestanoví-li tato smlouva jinak.“⁸

Pojem „státní pomoc“ můžeme vyjádřit i pojmem „veřejná podpora“ nebo „státní podpora“.

2.1.2. Znak a formy státní pomoci

Státní pomoc je v právu ES vymezena prostřednictvím definičních znaků. Pokud jsou kumulativně splněny, můžeme hovořit o státní pomoci.

Mezi znaky státní pomoci patří:

- opatření je poskytnuté státem nebo ze státních prostředků
- zakládá výhodu pro určitý podnik nebo podniky či určitá odvětví výroby (výhoda může nabývat jakékoliv formy)
- hrozba narušení nebo přímo dochází k narušení hospodářské soutěže
- dopad na obchod mezi členskými státy

⁸ Smlouva o ES. Článek 87. odstavec 1.

Všechny tyto znaky jsou úzce provázány.

Za opatření poskytnuté státem či ze státních prostředků se považují prostředky ze státního rozpočtu, prostředky poskytnuté samosprávnými celky a prostředky poskytnuté subjektem založeným státem, nebo subjektem, který stát může kontrolovat a ve kterém má stát rozhodující vliv.

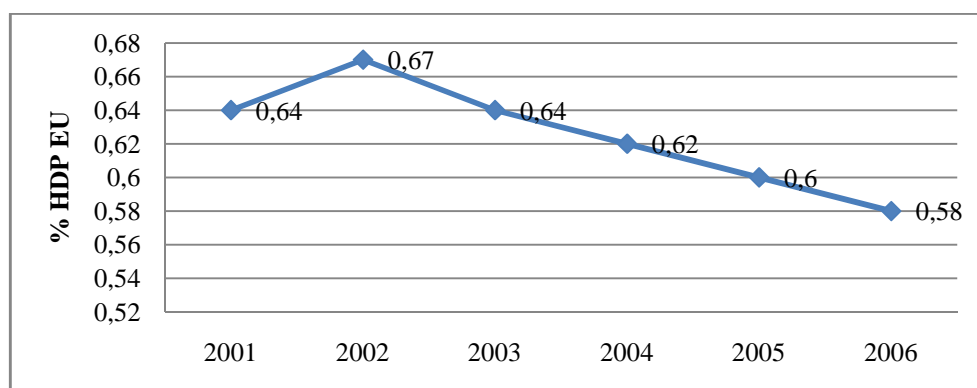
„Zvýhodněním se rozumí plnění nebo jiné opatření, které je selektivně poskytované podnikateli bez odpovídajícího protiplnění, nebo protiplnění poskytnuté podnikatelem není odpovídající rozsahu zvýhodnění. Jedná se o zvýhodnění, které by podnikatel v normálních tržních podmínkách neobdržel a musel by jej hradit z vlastních prostředků. Forma zvýhodnění není rozhodující. Nejedná se pouze o subvence, ale i o opatření, která zmenšují náklady podnikatele, které by za normálních okolností musel nést sám (např. snížení daní). Opatření šetří podnikateli jeho finanční prostředky a tím jej zvýhodňuje. Dále se může jednat o naturální výhody, např. vyškolení zaměstnanců, přenechání státního majetku za zvýhodněných podmínek nebo dodávka plynu určitým podnikům za zvýhodněnou cenu.“⁹

Státní pomoc může narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňuje určité soutěžitele před jinými. Tato hrozba musí být opodstatněná a reálná. Musí být založena na objektivních předpokladech, nestačí pouhá domněnka konkurenta příjemce státní pomoci. Je tedy nutné, aby se prokázalo, že státní pomoc může ohrozit nebo přímo narušit hospodářskou soutěž.

Státní pomoc ve smyslu článku 87 Smlouvy o ES musí mít komunitární dimenzi. Tento znak je velmi často naplněn, jelikož existuje jen málo činností podniků, které nemají přeshraniční dopad. Pokud se jedná jen o lokální dopad na členský stát, pak se nejedná o dotčení obchodu mezi členskými státy EU. A taková situace je ponechána příslušným odpovědným úřadům v členských státech EU.

⁹ KARLOVÁ, Hana. *Veřejná podpora* [online]. 15. 5. 2006, [citováno 4. 2. 2009]. Dostupné z: <http://eu.juristic.cz/569984/clanek/j_eu_clanek>.

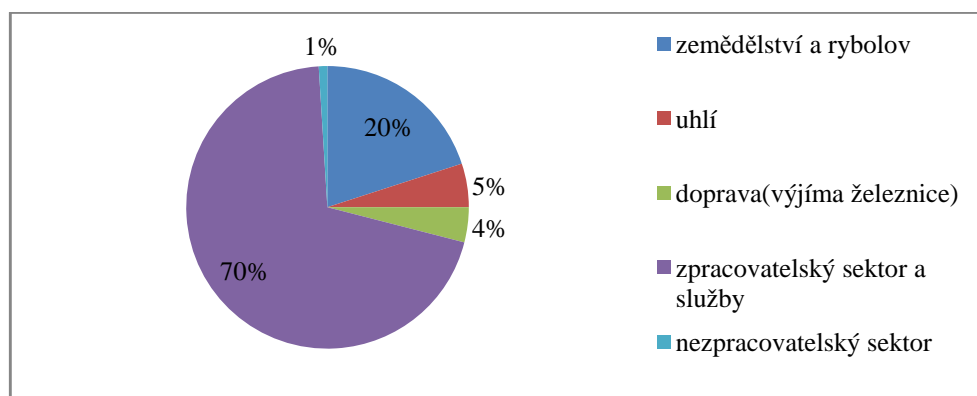
Graf č. 2.1.: Vývoj celkové státní pomoci v EU (25) v období 2001 – 2006:

Zdroj: Ústav ekonomiky a financí a EUROSTAT

Z grafu lze vyčíst, že vývoj celkové státní pomoci jako procento HDP na území Evropské unie, je od roku 2002 klesající. Celková státní pomoc poskytnutá členskými státy EU v roce 2007 dosáhla částky 65 miliard EUR. Německo poskytlo největší část pomoci (okolo 16,2 miliard EUR), dále Francie (9,8 miliard EUR), Velká Británie (6,2 miliard EUR), Španělsko (5,4 miliard EUR) a Itálie (5,1 miliard EUR).

Graf č.2.2.: Celková státní pomoc v sektorech EU (27) v roce 2007:

Zdroj: Zpráva Evropské komise o státní pomoci. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2008_autumn_en.pdf>.

V roce 2007 bylo z celkové státní pomoci vyčleněno nejvíce na zpracovatelský sektor a na služby a to ve výši 70%. Druhá největší částka byla poskytnuta zemědělství

a rybolovu (20%). Nejmenší obnos státní pomoci byl poskytnut nezpracovatelskému sektoru (1%).

Státní pomoc může nabývat „jakékoliv formy“. Okruh forem se neustále vyvíjí, při jejich identifikaci je využíváno rozhodnutí Evropské komise a soudů Evropské unie.

Státní pomoci jsou například:

- daňové úlevy, dotace
- prodej pozemků za zvýhodněnou cenu
- úvěry, státní záruky
- prominutí plateb sociálního a zdravotního pojištění
- atd.

Daňové úlevy jsou poskytovány investorům, kteří jsou ochotni investovat určité finance v různých oblastech, kde je to potřeba. Zejména se prostřednictvím daňových úlev lákají investoři do regionů s vysokou nezaměstnaností, aby vytvořili nové pracovní místa a nabídli tak nezaměstnaným možnost obživy. Podnikatelé jsou osvobozeni od placení některých daní, mají sníženou daňovou povinnost nebo například dostanou odklad platby daně. Čerpají tím výhody a potencionálně může dojít k porušení hospodářské soutěže.

Dotace jsou charakterizovány jako přímé platby podnikatelským subjektům z veřejných prostředků (rozpočty místních, lokálních nebo regionálních samospráv, i přímo ze státního rozpočtu). Příjemci dotace jsou zvýhodněni oproti ostatním, a proto může dojít k porušení soutěže.

Prodej pozemků za zvýhodněnou cenu znamená nabídnutí pozemků investorům za snížené ceny. Je to záležitostí převážně místních a lokálních samospráv. Tyto pozemky jsou často nabízeny s veškerou potřebnou infrastrukturou a nachází se obvykle v průmyslových zónách.

Při hodnocení úvěrů se vychází z rozhodovací praxe Komise, jelikož neexistuje speciální předpis, který by upravoval úvěry z pohledu problematiky státní pomoci.

Ta vychází z předpokladu, že se v případě úvěru nejedná o státní pomoc, pokud:¹⁰

- jakýkoliv jiný privátní subjekt (zpravidla banka) by tento úvěr byl ochoten poskytnout a

¹⁰ KINCL, Michael. *Veřejná podpora v Evropské unii*. 1. vyd. Praha: BOVA POLYGON, 2004. 148 s. ISBN 80-7273-097-5. s. 43.

- úvěr je poskytnut za stejných podmínek, které se uplatňují na trhu (úroková míra, zajištění apod.)

Státní záruky znamenají záruky za splnění určitých závazků ze strany státu. Prospěch plyne zejména věřiteli, jelikož má jistotu, že pokud dlužník nesplní své povinnosti, může se obrátit na stát. Ze státní záruky plyne výhoda dokonce i dlužníkovi, protože je brán jako stabilní partner, za kterého zaručuje stát. To znamená, že dodavatelé, odběratelé a další subjekty berou takového stabilního partnera za minimálně rizikového a proto žádaného.

Státní záruky nepředstavují státní pomoc, pokud jsou splněny tyto podmínky:

- příjemce není ve finančních potížích
- příjemce je schopen získat půjčku za tržních podmínek bez jakékoliv intervence státu
- záruka je určena na speciální finanční transakci, je stanovena na pevnou částku, nepokrývá více než 80% půjčky, není jasně formulována
- za záruku je zaplacená tržní cena

Prominutí plateb sociálního a zdravotního pojištění znamená taktéž výhodu pro podnikatelské subjekty a může tedy ohrozit hospodářskou soutěž.

2.2. Členění státní pomoci

Podle článku 87 Smlouvy o ES může být státní pomoc za určitých podmínek slučitelná se společným trhem a některé mohou být považovány za slučitelné.

2.2.1. Slučitelné se společným trhem

Se společným trhem jsou slučitelné:¹¹

- a) podpory sociální povahy poskytované individuálním spotřebitelům za podmínky, že se poskytují bez diskriminace na základě původu výrobků;

¹¹ Smlouva o ES. Článek 87. odstavec 2.

- b) podpory určené k náhradě škod způsobených přírodními pohromami nebo jinými mimořádnými událostmi;
- c) podpory poskytované hospodářství určitých oblastí Spolkové republiky Německo postižených rozdělením Německa, pokud jsou potřebné k vyrovnání hospodářských znevýhodnění způsobených tímto rozdělením.

Tyto případy se označují jako tzv. legální (obecné) výjimky. Platí zde zásada, že při splnění zmíněných podmínek není státní pomoc podrobně zkoumaná, a tudíž postačí jen ověření, zda byla pomoc poskytnuta opravdu za povoleným účelem.

2.2.2. Alternativně slučitelné

Za slučitelné se společným trhem mohou být považovány:¹²

- a) podpory, které mají napomáhat hospodářskému rozvoji oblastí s mimořádně nízkou životní úrovní nebo s vysokou nezaměstnaností;
- b) podpory, které mají napomoci uskutečnění některého významného projektu společného evropského zájmu anebo napravit vážnou poruchu v hospodářství některého členského státu;
- c) podpory, které mají usnadnit rozvoj určitých hospodářských činností nebo hospodářských oblastí, pokud nemění podmínky obchodu v takové míře, jež by byla v rozporu se společným zájmem;
- d) podpory určené na pomoc kultuře a zachování kulturního dědictví, jestliže neovlivní podmínky obchodu a hospodářské soutěže ve Společenství v míře odporující společnému zájmu;
- e) jiné kategorie podpor, které určí Rada na návrh Komise rozhodnutím přijatým kvalifikovanou většinou.

Alternativně slučitelné podpory tvoří tzv. individuální výjimky z obecného zákazu státních podpor. Pokud chtějí členské státy poskytnout takový druh pomoci, musí vedle oznámení o udělení nést i důkazní břemeno a prokázat, že bude pomoc použita na schválený účel. Navíc musí být ještě prokázáno, že daná pomoc neohrozí společný trh.

¹² Smlouva o ES. Článek 87. odstavec 3.

V průběhu let vyvinula Komise jasný rámec pro udělování státních pomocí, které jsou v zájmu celé Evropské unie, a proto jsou povoleny. Jde zejména o podporu rozvoje méně rozvinutých regionů, malých a středních podniků, výzkumu a vývoje, ochrany životního prostředí, vzdělávání, zaměstnanosti a kultury.

Regionální státní pomoc má za cíl přispět k rozvoji méně rozvinutých a zaostalých regionů. Většinou mívá podobu investic a vzniku nových pracovních míst. Podporuje zájem podniků o podnikání, rozvoj a modernizaci daného regionu. Regionální pomoc musí splňovat dvě věci, podporovat výrobu a podněcovat tvorbu nových pracovních míst.

Malé a střední podniky tvoří základní součást hospodářství Evropské unie. Tvoří více jak 99% všech dohromady registrovaných podniků. Jelikož mají nenahraditelnou roli v ekonomice, platí pro ně výjimka ze zákazu státní pomoci.

2.2.3. Neslučitelné

Výše zmíněné případy státní pomoci Evropská unie akceptuje. Ostatní případy jsou neslučitelné se společným trhem a jsou zakázané.

2.3. Podpora de minimis

Podpora de minimis znamená podporu malého rozsahu. Má relativně nízkou hodnotu, a proto nenarušuje hospodářskou soutěž ani neovlivňuje obchod mezi členskými státy. Tím, že nenaplnuje všechna kritéria státní pomoci, nepovažuje se za státní pomoc a lze ji poskytnout. Podporu de minimis upravuje nařízení Komise č. 1998/2006.

Celková výše podpory poskytnutá jednomu podniku nesmí přesáhnout za období tří let částku 200 000 EUR. V odvětví silniční dopravy nesmí částka podpory přesáhnout 100 000 EUR za období tří let.

Podpora de minimis lze poskytnout ve všech odvětvích, ale nelze poskytnout v oblastech uvedených v čl. 1 odst. 1 nařízení Komise (ES) č. 1998/2006, kterými jsou:

- odvětví zemědělství, rybolovu a akvakultury
- odvětví uhelného a ocelářského průmyslu, průmyslu stavby lodí
- podpora při vývozu

- podpory domácího zboží na úkor zboží dováženého
- podpora podnikům v potížích
- podpory na nabývání vozidel pro silniční nákladní dopravu poskytované podnikům provozujícím silniční nákladní dopravu pro cizí potřebu

Před poskytnutím podpory de minimis je její poskytovatel povinen příjemci podpory sdělit výši a charakter podpory. Dále musí přezkoumat, zda nebude překročený stanovený limit za dané období. Od příjemce si musí vyžádat prohlášení v písemné podobě o dalších podporách de minimis, které příjemce obdržel v příslušném období. Poskytovatel podpory je povinen informovat příjemce o tom, že se mu poskytuje taková podpora s výlučným odvoláním na příslušné nařízení, citací jeho názvu a jeho zveřejnění v Úředním věstníku Evropské unie.

2.4. Komunitární kontrola poskytování státních pomoci

Komise má roli kontrolora poskytování státních pomoci v rámci Evropské unie. Tato její funkce má nadnárodní (supranacionální) povahu a zabezpečuje společný zájem EU.

Význam Komise v systému poskytování státní pomoci vymezuje Smlouva o ES, článek 88. První odstavec stanovuje, že Komise ve spolupráci s členskými státy zkoumá průběžně režimy podpor existující v těchto státech. Navrhuje jim vhodná opatření, která vyžaduje postupný rozvoj nebo fungování společného trhu.

Klíčová role Komise spočívá v tom, že je hlavním orgánem, který může rozhodnout, zdali je daná státní pomoc slučitelná se společným trhem. To znamená, že jenom Komise má pravomoc povolit a zakázat poskytnutí státní pomoci na území Evropské unie. Rozhodnutí Komise kontroluje a přezkoumává Evropský soudní dvůr a Soud první instance. Což naznačuje, že i rozhodnutí Komise lze napadnout a zvrátit. Nejobvyklejší žaloby na poli státní pomoci jsou žaloby na zrušení rozhodnutí Komise, žaloby proti nečinnosti Komise a žaloba na náhradu škody.

Evropská komise má stanovené povinnosti v řízení o poskytování státní pomoci jako například publikovat rozhodnutí v Úředním věstníku (Official Journal),

vydávat své rozhodnutí v předepsaných lhůtách, zachovávat obchodní tajemství anebo například umožnit dotčeným členským státům a třetím stranám podat připomínky. Kromě povinností má i různá oprávnění, může například:

- požadovat doplnění informací a údajů potřebných pro vydání rozhodnutí
- přijímat prováděcí předpisy vztahující se k notifikaci, výročním zprávám, počítání lhůt, apod.
- provádět místní šetření
- ukládat podmínky v rámci svého rozhodnutí
- rozhodovat o zastavení poskytování státní pomoci nebo o jejím prozatímním navrácení
- požadovat po členských státech výroční zprávy o existujících programech státní pomoci

2.4.1. Notifikace a řízení před Komisí

Členské státy mají povinnost oznámit Evropské komisi záměr udělit státní pomoc před její implementací. Tato povinnost je klíčová a tvoří hlavní součást řízení ve věcech poskytnutí státní pomoci. Probíhá tzv. notifikace, kterou lze chápat jako žádost subjektu poskytujícího státní pomoc o posouzení slučitelnosti se společným trhem. Za tímto účelem musí členské státy Komisi detailně specifikovat veškeré podmínky, které se vztahují ke státní pomoci. Komise na základě poskytnutých informací v rámci tzv. předběžného posouzení rozhodne, zdali se nejedná o státní pomoc anebo že se jedná o státní pomoc, ale slučitelnou se společným trhem. V tomto případě je notifikace ukončena a členská stát může realizovat státní pomoc. Přezkum státních podpor tedy začíná neformálním zkoumáním, kdy Komise prověřuje dopady na společný trh. Prověřování se účastní i členský stát, jehož se státní pomoc týká.

Formální řízení nastupuje až v situaci, kdy nedojde k dohodě mezi členským státem a Komisí v rámci neformálního řízení a vyskytnou se pochybnosti o slučitelnosti pomoci. V rámci formálního řízení Komise komplexně posuzuje daný případ a vyzývá příslušné členské státy k podání připomínek. Poté má Komise lhůtu 18 měsíců, aby vydala buď souhlasné rozhodnutí, že notifikované opatření nezakládá státní pomoc

nebo zakládá, ale je slučitelná se společným trhem, popřípadě dala povinnost ke změně podmínek státní pomoci anebo celou pomoc zakázala a zrušila, pokud opatření zakládá státní pomoc, která je neslučitelná se společným trhem. Rozhodnutí o tomto řízení se zveřejňuje v Úředním věstníku a na stránce registru státních podpor na internetových stránkách týkajících se hospodářské soutěže.

Členský stát musí oznámit veškeré druhy státních pomoci a to dokonce, i když by se jednalo o legální či individuální výjimku. „V případě nesplnění této povinnosti členským státem má Komise možnost podat žalobu o porušení smlouvy podle článku 226 a 227 SES. Procesní postup se v takovém případě však liší od obecného postupu u žalob na porušení smlouvy, neboť celé řízení je urychleno tím, že Komise nemusí vydávat tzv. odůvodněné stanovisko, nýbrž celou věc rovnou předloží Soudu. V celém průběhu přezkumu veřejné podpory má členský stát výjimečnou možnost požádat Radu o vydání jednomyslného rozhodnutí, že vzhledem k mimořádným okolnostem je daná podpora slučitelná se společným trhem i tehdy, nejsou-li splněny obecné podmínky pro slučitelnost. V okamžiku podání takové žádosti ze strany členského státu se přitom řízení před Komisí přerušuje. Rada je povinna vydat své jednomyslné rozhodnutí do 3 měsíců od obdržení žádosti.“¹³

Evropská komise má v rámci notifikační procedury stanovenou lhůtu na rozhodnutí. Tato lhůta je dva měsíce a začíná po obdržení všech informací. Může být ale i delší, dokonce i několik let. Pokud Komisi k rozhodnutí nestačí předložené informace a podklady, má právo vyžadovat doplnění informací. Od doručení dodatečných podkladů běží dvouměsíční lhůta nanovo. Takové požadavky na doplnění informací se mohou vícekrát opakovat, a proto se může lhůta dále prodlužovat.

2.4.2. Řízení o nezákonné státní pomoci

Nezákonná státní pomoc je taková, která byla realizována bez notifikace Komisí (pokud se nejedná o výjimky) nebo kterou poskytl členský stát předtím, než Komise přijala příslušné rozhodnutí. Řízení o poskytnutí nezákonné pomoci není vázáno žádnými lhůtami. Má dvě fáze a to předběžné posouzení a v případě, že existují pochybnosti o slučitelnosti se společným trhem, je zahájeno formální šetření. Komise prošetřuje informace o možné nezákonné podpoře a má právo si vyžádat potřebné údaje

¹³ OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 387 s. ISBN 978-80-7380-084-0. s. 301.

od členských států. V rámci vyšetřování může Komise pozastavit poskytování státní pomoci nebo uložit povinnost provizorního navrácení státní pomoci.

Provizorní navrácení státní pomoci lze uložit pouze při splnění následujících podmínek:¹⁴

- 1.) S ohledem na konstantní praxi nejsou pochybnosti o tom, že určité opatření zakládá veřejnou podporu,
- 2.) je nezbytné rychle jednat a
- 3.) existuje zde riziko vážných škod, které mohou v důsledku poskytnutí nezákonné veřejné podpory vzniknout konkurentům příjemce takové veřejné podpory.

Konečné rozhodnutí Komise může stanovit, že je státní pomoc slučitelná se společným trhem nebo že je alternativně slučitelná. V tom případě je povolena. Pokud Komise zjistí, že opatření je neslučitelné se společným trhem, musí příjemce navrátit pomoc jejímu poskytovateli. Příjemce má povinnost zaplatit i úrok, který je ve výši tzv. referenční sazby. Tuto sazbu vyhláší Komise pro každý členský stát. Úrok se počítá od poskytnutí příjemci do té doby, než se navrátí poskytovateli.

Tab.č.2.1.: Počet rozhodnutí o nezákonné pomoci v období 2000 – 2006¹⁵:

	Celkový počet rozhodnutí o nezákonné pomoci	Počet rozhodnutí po předběžném posouzení	Počet rozhodnutí po formálním šetření	Počet negativních rozhodnutí
EU (25)	608	367	241	146
Belgie	26	15	11	7
ČR	4	3	1	0
Dánsko	17	16	1	1
Německo	148	68	80	46
Řecko	12	6	6	4
Španělsko	70	35	35	24
Francie	63	33	30	16
Irsko	17	13	4	3
Itálie	105	71	34	21
Lucembursko	3	1	2	2
Maďarsko	1	1	0	0
Nizozemsko	28	14	14	11
Rakousko	12	8	4	1
Polsko	3	1	2	1

¹⁴ KINCL, Michael. *Veřejná podpora v Evropské unii*. 1. vyd. Praha: BOVA POLYGON, 2004. 148 s. ISBN 80-7273-097-5. s. 86.

¹⁵ Tabulka nezahrnuje rozhodnutí Komise o nezákonné státní pomoci týkající se 6 členských států – Estonsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Kypr a Slovinsko

Portugalsko	17	13	4	2
Slovensko	3	1	2	1
Finsko	7	4	3	1
Švédsko	16	14	2	1
Velká Británie	56	50	6	4

Zdroj: Zpráva Evropské komise o státní pomoci. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2007_spring_en.pdf.

Z tabulky je patrné, že největší celkový počet rozhodnutí o nezákonné pomoci v období 2000-2006, má Německo (148), které má rovněž největší počet negativních rozhodnutí a to 46.

2.4.3. Řízení o zneužití státní pomoci

Zneužití státní pomoci nastává tehdy, když příjemce zneužije schválenou státní pomoc v rozporu s rozhodnutím Evropské komise. Řízení je obdobné jako u řízení o nezákonné státní pomoci.

2.4.4. Ochrana práv tzv. třetích stran

Za tzv. třetí stranu se považuje jakýkoliv členský stát, jakákoliv osoba, podnik, asociace podniků, jejichž zájmy mohou být dotčeny poskytnutím státní pomoci (příjemce pomoci, konkurenti příjemce pomoci a obchodní svazy). Jsou to subjekty, které se neúčastní řízení o poskytování státní pomoci přímo a rozhodnutí Komise může mít na tyto subjekty dalekosáhlé závažné důsledky. Ochrana práv třetích stran je podstatná, jelikož se tyto třetí strany neúčastní řízení před Komisí, a kdyby tyto práva neměla, nemohla by žádným způsobem zasahovat do řízení. Díky těmto právům mohou například v rámci formálního vyšetřování podávat své připomínky (jen v případě případu, který se jich týká). Třetí strany mají právo namítat vesměs cokoli, ale tyto jejich námitky jsou brány jen jako podklady pro rozhodnutí Komise (ta nemusí námitkám vyhovět).

Třetí strany mají i další práva. Například mohou zůstat v anonymitě. Toto právo je důležité, protože kdyby neexistovalo, třetí strany by se mohly bát podávat jakékoliv připomínky ze strachu odvety dotčených členského státu.

2.4.5. Opatření zlepšující systém kontroly státní pomoci

Evropská rada vyzdvihuje nutnost poskytovat méně státních pomoci, ale cíleněji, aby stimulovala růst ekonomiky v Evropské unii. Z tohoto důvodu Komise přijala různá nová opatření pro zrychlení a usnadnění procesu poskytování státních pomoci. Komise například zjednodušila formality, pokud je státní pomoc v souladu s právem EU a nepředstavuje hrozbu pro hospodářskou soutěž. Komise dále vytvořila pro ulehčení formuláře pro oznámení a poskytování informací. Díky formulářům Komise získá potřebné informace. Členské státy tak vědí, jaké údaje po nich Komise požaduje a to usnadní papírování. Bylo vytvořeno specializované oddělení pro přísnou kontrolu, což zlepšilo vymáhání rozhodnutí Komise o vrácení nezákonné pomoci. Členské státy jsou pod větším tlakem a jsou tak motivovány rozhodnutí o vrácení podpory důkladněji uplatňovat.

2.5. Pravidla státní pomoci ve фонdech EU

Fondy EU jsou nástrojem pro realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie, která má za cíl snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje regionů a členskými státy EU a míry zaostávání nejvíce znevýhodněných regionů.

Podle práva EU musí veškeré finanční dotace z evropských fondů splňovat stejná pravidla jako poskytování státní pomoci v EU. Proto musí příspěvky podléhat předběžnému schválení u Evropské komise tak jako jiná zamýšlená státní pomoc. Vynakládání finančních prostředků z fondů EU je výdajem z veřejných rozpočtů, a tak je splněn první znak státní pomoci. Další podoba mezi státní pomocí a poskytováním financí z fondů je, že tyto činnosti mají často za následek ovlivnění obchodu mezi členskými státy. Což naplňuje další znak. Důležitým aspektem pro posouzení, zda podpora poskytnutá z fondů EU zakládá státní pomoc, je otázka, jestli má daná pomoc negativní dopad na hospodářskou soutěž.

Pokud poskytnutí financí z fondů EU zakládá státní pomoc, může se pomoc realizovat jen za předpokladu, že, zmíněná pomoc spadá do výjimek stanovených EU. Ve zkratce to znamená, že z fondů EU mohou být poskytnuty podpory nezakládající státní pomoc anebo zakládající, ale zároveň patřící do výjimek.

Jsou-li prostředky z fondů EU definovány jako nezakládající státní pomoc, odpadá pro poskytovatele státní pomoci několik povinností v průběhu jejich přípravy. Dokonce i proces implementace je jednodušší, protože v určitých případech nemusí být pomoc dále posuzována.

„Míra podpory stanovená v legislativě EU pro fondy EU (například povolené čerpání z konkrétních fondů na určité typy intervencí) a míra veřejné podpory nejsou identické pojmy. Legislativa EU pro fondy EU řeší otázku zdrojů financování, pravidla veřejné podpory řeší otázku výdajovou ve vztahu ke konkrétním intervencím a jejich dopadu na trh. V každém případě míra pomoci podnikům v rámci fondu EU musí být stejná nebo nižší než maximální povolená míra veřejné podpory vyplývající z právních předpisů EU.“¹⁶

Pomoc může být poskytnutá například prostřednictvím těchto fondů:

- Evropský fond regionálního rozvoje (European Regional Development Fund – ERDF)
- Evropský sociální fond (European Social Fund – ESF)
- Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF)
- Finanční nástroj pro rybolov (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG)
- Kohezní fond (Cohesion Fund - CF)
- Fond solidarity (The European Union Solidarity Fund – EUSF)

Zdrojem financí pro fondy EU jsou finanční příspěvky všech členských států do společného evropského rozpočtu. Tyto příspěvky jsou při splnění všech podmínek nevratné.

Evropský fond regionálního rozvoje je z hlediska objemu finančních prostředků největší fond a jeho posláním je vyrovnávat regionální rozdílnosti ve Společenství a podporovat stabilní a udržitelný rozvoj. Přispívá na rozvoj infrastruktury, podporuje malé a střední podniky a provádí další aktivity v postižených

¹⁶Prague-Brussels Advisory Group, Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor evropských fondů. „*Studie veřejná podpora v oblasti strukturálních fondů v letech 2007-2013*“ [online]. březen 2007, [citováno 16. 2. 2009]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/files/2005/070328_Studie_VP_03_2007.pdf>. s. 12

oblastech. Významným cílem tohoto fondu je vytvořit pracovní místa podporou konkurenceschopného a udržitelného rozvoje.

Evropský sociální fond je významným nástrojem sociální politiky a zaměstnanosti Evropské unie. Jeho posláním je rozvoj lidských zdrojů a zaměstnanosti. Jeho úkolem je rozšiřovat možnosti zaměstnávání pracovníků a zvyšovat jejich profesní a místní mobilitu v rámci EU a také usnadňovat jejich adaptaci na různé změny, například prostřednictvím rekvalifikací a odborného vzdělávání.

Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond se skládá ze dvou částí. První je část záruční, která zabírá kolem 95%. Ta slouží pro financování Společné zemědělské politiky. Druhá část je podpůrná a tvoří okolo 5%. Patří do strukturálních fondů EU a je určena na financování regionální politiky.

Finanční nástroj pro rybolov má za cíl podporovat přímořské regiony a restrukturalizovat rybářské odvětví. Přispívá k vyváženému čerpání zdrojů v oblasti rybolovu, podporuje rozvoj a konkurenceschopnost perspektivních podniků v odvětví, pomáhá při uplatnění na trhu a přispívá k revitalizaci oblastí závislých na rybolovu.

Tyto čtyři fondy řadíme mezi strukturální fondy (mimo podpůrné části Evropského zemědělského podpůrného a záručního fondu), které mají nezastupitelný význam pro uskutečňování hospodářské a sociální soudržnosti EU. Prostředky z těchto fondů jsou zaměřeny na snižování rozdílů v úrovni rozvoje regionů a snižování jejich zaostalosti.

Kohezní fond podporuje hospodářskou a sociální soudržnost Evropské unie, ale nepatří mezi strukturální fondy. Poskytuje prostředky na projekty životního prostředí a na projekty dopravní infrastruktury (transevropské dopravní sítě). Při financování různých operací nesmí docházet k překrývání pomoci z Kohezního fondu a ze strukturálních fondů.

V roce 2002 byl vytvořen Fond solidarity, který poskytuje pomoc v případech velkých katastrof (požáry, povodně, vichřice, apod.). Tento fond nepatří mezi strukturální fondy. Impulem pro jeho vznik byly povodně z roku 2002, které postihly velkou část střední Evropy.

3. Státní pomoc v období hospodářské a finanční krize

3.1. Vznik, podstata a příčiny krize

Hospodářská a finanční krize se v dnešní době dotýká mnoha států i jejich obyvatel. Ovlivňuje dění na kapitálových trzích a v sektorech národních ekonomik po celém světě. Tuto krizi odstartovaly zhruba před rokem a půl problémy na hypotečním trhu ve Spojených státech. Investiční banka Bear Stearns musela v té době zavřít dva velké fondy, které investovaly do silně rizikových hypoték. Asi o měsíc později se začalo mluvit o krachu společnosti Countrywide Financial, která je největším poskytovatelem hypoték v USA. Burzy začaly v reakci na vývoj na americkém trhu hypoték strmě propadat.

Krize se obrovskou rychlostí rozšířila i do dalších sektorů ekonomiky. Díky neschopnosti Američanů splácet hypotéky a poklesu cen na trhu nemovitostí se finanční instituce dostaly do stomiliardových dluhů. Z tohoto důvodu nakonec v březnu 2008 zkrachovala banka Bear Stearns, kterou přebrala banka JP Morgan. Ztráty finančních institucí plus vysoké zadlužení omezily banky v získávání kapitálu, jež potřebovaly ke svému refinancování. Bankovnímu sektoru tak scházely likvidní prostředky a banky se začaly bát si mezi sebou půjčovat finance, protože si nedůvěřují v tom, že dostojí svým závazkům.

V září se dostalo pomoci dvou hypotečním bankám Fannie Mae (Federal National Mortgage Association) a Freddie Mac (Federal Home Loan Mortgage Corporation), které se dostaly do vážných problémů.

„Fannie Mae byla založena americkým Kongresem v roce 1938 ve snaze oživit americkou ekonomiku, která trpěla následky deprese z první poloviny třicátých let. V roce 1968 byla Fennie Mae privatizována a současně jí byla vytvořena protiváha v podobě Freddie Mac, která měla zajistit volnou soutěž mezi oběma společnostmi a zabránit tak monopolizaci trhu s hypotékami.“¹⁷

Jejich problémy spočívaly v opožděných platbách z hypotečních úvěrů, čímž narůstal počet zadlužených nemovitostí, a v dramatickém nárůstu množství propadlých

¹⁷ POLOLÁNÍK, L. *Finanční krize - jak to začalo*[online]. 14. 10. 2008, [citováno 2. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/195113-financi-krize-jak-to-zacalo/>>.

zástav. Díky tomu se tyto dvě finanční instituce potýkaly s obrovskými ztrátami, které dosahovaly až 11 miliard dolarů. Fannie Mae a Freddie Mac spravují hypotéky v objemu okolo 5,5 bilionů dolarů, což je skoro polovina celého hypotečního trhu v USA a téměř 40% HDP USA. Z toho důvodu nemohlo USA dovolit, aby takto zásadní společnosti zkrachovaly. Způsobilo by to problémy a chaos nejen v USA, ale i po celém světě. Proto americká vláda v září 2008 převzala nad těmito institucemi kontrolu.

Po krizi na hypotečním trhu následovaly pády renomovaných investičních bank na Wall Street. Z pěti největších investičních bank přežily jen dvě - Morgan Stanley a Goldman Sachs. Dále zkrachovaly také banky Lehman Brothers a Merrill Lynch. Zatím co Lehman Brothers zkrachoval úplně, Merrill Lynch převzala druhá největší banka Bank of America. Krize se dotkla dalších institucí jako například IndyMac (zkrachovala), spořitelna Washington Mutual (zkrachovala), banka Wachovia (koupila ji banka Wells Fargo), Citigroup (stát má převzít až 40% akcií) a šíří se dále.

Tab.č.3.1.: Přehled velkých bank zasažených krizí ke konci září 2008:

USA			
Den	Ústav	Problém	Řešení
7.9.	Fannie Mae, Freddie Mac	Dvě největší hypoteční agentury v USA utrpěly ztráty z nesplácených hypoték. Dělí se o 6 bilionů pohledávek z úvěrů na bydlení.	Zachránila je státní injekce 25 miliard dolarů.
15.9.	Lehman Brothers	Investiční banka z Wall Street. Utrpěla špatnými investicemi do realit.	Bankrot. Nepodařilo se najít kupce.
15.9.	Merrill Lynch	Největší makléřská společnost na světě. Za poslední rok měla ztráty 40 miliard dolarů.	Nechala se raději převzít Bank of America za 50 miliard dolarů.
17.9.	AIG	Největší pojišťovna na světě. FED: "Pád by způsobil prudký růst úvěrových nákladů."	Zachránila ji státní injekce 85 miliard dolarů. Vláda převzala 80% akcií.
23.9.	Goldman Sachs, Morgan Stanley	Investiční banky. Goldman Sachs je největší bankou	Rozhodnutím FEDu se změnilo na běžné banky.

		Wall Streetu. Obě riskovaly s obrovskými penězi, které nedostatečně kryly.	
26.9.	Washington Mutual	Největší spořitelna v USA. Zatím největší oběť krize.	Bankrot. Aktiva za 1,9 miliardy dolarů koupila JPMorgan.
29.9.	Wachovia	Šestá největší banka. Zaměřená na drobné klienty. Problémy způsobily rizikové investice. Za 2Q ztráta 9,11 miliard dolarů.	V plánu ji má koupit Citigroup (největší banka v USA) včetně ztát ve výši 42 miliard dolarů. ¹⁸
EVROPA			
18.9.	HBOS	Britská hypoteční banka.	Změna vlastníka. Za 12,2 miliard liber ji koupí Lloyds TSB.
29.9.	Bradford & Bingley	Britská banka. Prudký propad akcií, hodnota banky na trhu klesla na méně než 300 milionů liber.	Znárodněna. Po Northern Rock letos už druhá britská banka.
29.9.	Hypo Real Estate	Menší německá banka.	Zachránila ji půjčka od konsorcia bank.
29.9.	Fortis	Nizozemsko-belgická banka. Nedostatek kapitálu, závislost na mezibankovním sektoru. Problém způsobilo převzetí ABN AMRO.	Znárodnění. 49% akcií získají vlády Beneluxu, které poskytly injekci 11,2 miliard EUR.
29.9.	Glitnir	Třetí největší banka na Islandu. Problémy s likviditou.	Znárodněna. Vláda koupí 75% akcií za 600 milionů EUR.
30.9.	Dexia	Belgická banka. Specializuje se na úvěry místním samosprávám a dalším institucím. Ztráty z USA.	Injekce vlády 6,4 miliard EUR.

Zdroj: IDNES.CZ. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/financni-krize-zasahla-uz-desitky-bank-dhh-/eko-zahranicni.asp?c=A080930_162750_eko-zahranicni_fih>.

Následovaly další rekordní propady na burzách po celém světě a již otevřeně se hovoří o celosvětové hospodářské a finanční krizi. Krize se „zakousla“ i do Evropské unie, a proto se EU snaží najít prostředky, jak krizi zmírnit či nejlépe zastavit.

¹⁸ Nakonec ji koupila banka Wells Fargo. Spojením se velikost banky Wells Fargo zdvojnásobila.

Hlavní příčiny krize se dají shrnout takto:¹⁹

- *Selhání řídicích a kontrolních mechanismů* – Státní instituce a soukromé agentury, které měly předcházet problémům vyspělých ekonomik, hrubě neodhadly situaci na trhu s nemovitostmi. To vedlo k nadhodnocení celé ekonomiky a následnému splasknutí bubliny. Chyba je také na straně teoretických ekonomů a politiků, kteří volali po stále větší deregulaci a omezování kontroly.
- *Dluhová ekonomika* – Občané, podnikatelé, firmy i celé státy dnes žijí na dluh. Zatímco dříve byla hodnota peněz kryta zlatem nebo jinou komoditou, moderní bankovníctví tuto praxi zrušilo. Hodnota peněz je tak vyjádřena pouze relativně a nepřímo jejich kupní silou. Problém nastal v okamžiku, kdy se ukázalo, že četné pohledávky, na kterých je hodnota peněz závislá, mohou být nedobytné. Tyto náhlé ztráty ohrožily platební schopnost bank a vyžádaly si rychlý zásah národních států.

Hlavní podstatou finančního systému je mezibankovní důvěra. Je zapotřebí, aby si banky byly schopny navzájem půjčovat peníze. Pod tlakem krize si je ale odmítají půjčovat, protože není jasné, která banka je solidní a která může dříve nebo později zbankrotovat. Důsledkem toho je „zamrznutí“ finančního trhu a nedostatek úvěrů pro podnikatele. Státy se proto snaží „odmrazit“ trh prostřednictvím obrovských finančních částek ve formě státních pomoci. Státní pomoc ale může ohrozit nebo přímo narušit hospodářskou soutěž. Jelikož je nutné s krizí nějakým způsobem bojovat, Evropská komise uděluje výjimky. Objemné finanční pomoci zatím mezibankovní důvěru neobnovily. Akorát je jisté, že v blízké budoucnosti tato zadluženost zatíží daňové poplatníky ve formě vyšších daní.

Díky tomu, že podnikatelské subjekty jen těžce dostanou potřebné úvěry, nemohou podniky fungovat. Tato absence úvěrů vede k hospodářské krizi. Důsledkem ztráty důvěryhodnosti bank je skutečnost, že rychle klesá hodnota jejich akcií na burze. Taková banka pak zkrachuje a není schopna lidem vyplácet jejich vklady. Proto vlády mnoha států světa nyní úspory vkladatelů v bankách garantují.

¹⁹ VLACH, R. *Finanční krize* [online]. 3. 11. 2008, [citováno 2. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://navolnenoze.cz/zpravy/financi-krize/>>.

3.2. Opatření a postupy přijaté v důsledku krize

Členské státy Evropské unie byly nuceny přijmout určitá opatření v reakci na problémy a stav finančního sektoru. V celé Evropě tak došlo ke zvýšení záruk za vklady a některé banky získaly od svých zemí finanční pomoc.

3.2.1. Plán boje s finanční krizí

Na mimořádném podzimním summitu Evropské rady v Paříži v minulém roce (2008) byl schválen plán boje s finanční krizí. Tento plán vychází z doporučení států eurozóny a Velké Británie.

Nová opatření se dají shrnout takto:

- záruky pro nové bankovní půjčky
- další nové kapitálové „injekce“ evropským bankám
- pokrytí mezibankovního trhu s cílem zvýšit likviditu
- změna účetních pravidel pro větší průhlednost, která dočasně pozastavují účetnictví typu „mark-to-market“ (tento druh účetnictví umožňuje zaznamenávat předpokládaný budoucí zisk z podepsaných smluv a uskutečněných podniků v okamžiku, kdy byly uskutečněny), kterému je přisuzovaná vina ze zhoršování dané situace

I Evropská komise doplnila tyto opatření a zavázala se, že bude pružněji reagovat při schvalování státní pomoci jednotlivým bankám. Potvrdila, že se bude snažit žádosti posuzovat ve lhůtě 24 hodin a kladně vyhoví všem odůvodněným návrhům, které nebudou diskriminovat některé subjekty na trhu, jako se kupříkladu stalo v Irsku, kde byly poškozeny britské banky. Vlády členských států musí zajistit, aby všechny banky působící na jejich území měly rovný přístup k záchranným opatřením bez ohledu na jejich národnost.

Různé evropské státy už investovaly nebo přislíbily investovat do svých bankovních systémů v různých formách (nejčastěji půjčky) asi 2,2 bilionů EUR. I přes obavy velkých členských států, že někteří unijní nováčci, jako třeba Česko, návrh evropských ekonomických velmocí zablokují, mohl nakonec prezident předsedající

Francie Nicolas Sarkozy prohlásit: „*Evropa jako celek, bez výjimky, podporuje akční plán dohodnutý na summitu eurozóny*“. ²⁰

Hlavní představitelé Evropské unie se zavázali ke koordinaci úsilí při pomoci bankám, ochraně vkladatelů a zvýšení toku úvěrů na úrovni států. Podle tohoto plánu odkoupí jednotlivé vlády podíly v bankách, aby tím oživily jejich peněžní prostředky a dočasně zaručily refinancování bank, a také díky tomu zmírnily úvěrovou krizi. Tyto bankovní záruky by měly spolu s mezibankovními půjčkami trvat do konce roku 2009. Vlády jednotlivých členských států jsou také schopné se zaručit za nové půjčky v délce až pěti let. Vlády se snaží nalézt nástroje na zotavení ekonomiky. Za cíl si pokládají ztlumení dopadu finanční krize na pracovní místa, koupěschopnost a životní podmínky občanů EU.

Významným prvkem v boji proti dalším úvěrovým krizím by mělo být posílení dohledu nad finančními institucemi a trhy na území Evropské unie. Ve všech 27 členských státech by měly vzniknout společná pravidla pro investiční fondy, a dále by se měly uplatňovat limity pro odměny bankéřů, které by odrážely zájmy akcionářů. Významným krokem bude i pravděpodobné zavedení nových dvou kontrolních systémů:

- systém finančního dohledu
- systém řízení rizik

Rovněž by měla být do budoucna posílena role Mezinárodního měnového fondu, který by měl nést hlavní zodpovědnost za globální finanční stabilitu. Fond by měl disponovat nástroji a zdroji, prostřednictvím nichž by pomáhal zemím v nouzi. Jeho cílem by mělo být předcházení dalším krizím.

Členské státy začaly stále více poskytovat cílenější podpory, což jim umožnilo nedávno revidovaná pravidla EU pro státní pomoc. V roce 2007 bylo v průměru okolo 80% státních pomocí členských států poskytnuto na horizontální cíle, což je o 30% více než v devadesátých letech. Došlo k nárůstu výdajů na výzkum, vývoj a pomoc v oblasti životního prostředí. Komise a členské státy přijaly podpůrné

²⁰ EU Office Česká spořitelna. *Summit schválil plán boje s finanční krizí* [online]. 21. 11. 2008, [citováno 2. 3. 2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/082111_cs.htm>.

mechanismy, které neodporují pravidlům EU pro státní pomoc, aby skrz ně reagovaly na současnou krizi.

V průběhu posledních 25 let celková úroveň státní pomoci klesla z více než 2 % HDP v osmdesátých letech na přibližně 0,5 % v roce 2007. Projevuje se pokračující trend členských států spočívající v zaměřování jejich pomoci na horizontální cíle. Po finanční krizi se podíl pomoci na záchranu a restrukturalizaci v roce 2008 u některých členských států pravděpodobně viditelně znásobí. Začíná být viditelný pokrok v navracení protiprávních státních pomoci a pomoci neslučitelných se společným trhem. Ke konci roku 2008 existovalo 47 doposud nevyřešených rozhodnutí o navracení oproti 93 na konci roku 2004. Navráceno bylo ve skutečnosti navíc 7,1 miliardy EUR a 2,4 miliardy EUR úroků. To znamená, že příjemci do konce června 2008 ve skutečnosti vrátili okolo 90 % celkové protiprávní a neslučitelné státní pomoci oproti 25 % na konci roku 2004.

V polovině listopadu se konal summit představitelů G20²¹, který přinesl dohodu o užší spolupráci nejsilnějších a nejprůmyslovějších ekonomik světa s rychle se rozvíjejícími státy při řešení současné krize, aby zabránili tomu, že se světová ekonomika dostane do hluboké recese. Tento summit ale nepřinesl očekávané výsledky. Summit měl založit základy pro reorganizaci měnových systémů, sesadit z trůnu americký dolar, položit základ pro nový styl kapitalismu a snažit se napravit světový finanční systém. Místo toho nechali spoustu nedořešených otázek na další schůzku v dubnu roku 2009. Domluvili se jen na širokých tématech a záměrech, které je potřeba naplnit, ale konkrétní postupy zmínili jen v malém množství. Ministři financí dostali za úkol do dalšího summitu sestavit balík opatření jak udržet na uzdě rizikové investice a opatření pro lepší regulaci finančních trhů, revidovat účetní pravidla a upravit i odměny bankéřů.

²¹ Skupina G20 je tvořena 19 ekonomicky nejsilnějšími státy světa a EU. Členskými státy jsou – Argentina, Austrálie, Brazílie, Čína, Francie, Indie, Indonésie, Itálie, Japonsko, Jihoafrická republika, Jižní Korea, Kanada, Mexiko, Německo, Rusko, Saudská Arábie, Turecko, Velká Británie, USA a EU.

3.2.2. Přejchodný rámec pro opatření státní podpory zlepšující přístup k financím za současné finanční a hospodářské krize

Evropská komise přijala dne 17. 12. 2008 Přechodný rámec pro opatření státní podpory zlepšující přístup k financím za současné finanční a hospodářské krize. Členské státy by měly získat skrze tento dokument nástroj, jak účinněji zápasit se současnou celosvětovou krizí. A to především takovým způsobem, že členským státům dovolí podpořit ty subjekty, které mají nejvíce omezený přístup k úvěrům na trhu. Nový Rámec proto zavádí několik dočasných opatření, které členským státům dovolí lépe podchytit výjimečné potíže, kterým podniky čelí při získávání finančních zdrojů. Rámec umožňuje, aby členské státy po schválení režimu podpory Evropskou komisí (tedy bez nutnosti notifikace každého individuálního případu) poskytly takovým podnikům podporu ve formě:²²

1. *subvencovaných půjček* (např. k výrobě „zelených“ produktů včasné splňujících standardy ochrany životního prostředí nebo jdoucí nad tyto standardy),
2. *záruk za úvěry při snížení ročního prémia*,
3. *rizikový kapitál pro malé a střední podniky* až do částky 2,5 milionů EUR (místo současných 1,5 milionů EUR), a to v případech, kde alespoň 30 % (místo současných 50 %) investičních nákladů pochází od soukromých investorů,
4. *přímé podpory až do částky 500 000 EUR*. U tohoto typu podpory bude Evropská komise zkoumat, zda příslušný *režim podpory* (nelze použít u ad-hoc podpory) je nastaven tak, že jednotlivé podpory v jeho rámci poskytované budou mít pozitivní vliv na oblasti zasažené hospodářskou krizí. Takové režimy podpory Evropská komise schválí (samozřejmě pokud jsou zároveň splněny všechny formální požadavky formulované v bodě 4.2.2. Rámce) na základě článku 87 odstavce 3 písmena b) Smlouvy o založení ES, neboť se bude jednat o typ opatření, které má za cíl „napravit vážnou poruchu v hospodářství některého členského státu“. Nicméně tento typ podpory nederoguje nařízení č. 1998/2006 o podpoře

²² *Přejchodný rámec pro opatření státní podpory zlepšující přístup k financím za současné finanční a hospodářské krize*[online]. 16. 1. 2009, [citováno 2. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Sekce_VP/Prechodny_ramec_18_12_08.doc>.

de minimis, spadá pod čl. 87 odst. 1 Smlouvy o založení ES a Evropská komise jej proto schvaluje v rámci notifikačního řízení.

Podniky, které byly v potížích již před datem 1. 7. 2008, jsou z opatření vyloučeny. Opatření jsou časově omezena do konce roku 2010. Přechodný rámec pro opatření státní podpory upravuje také požadavky na zasílání zpráv o implementaci tohoto nástroje v členském státě. Komise pak na základě obdržených informací a hospodářské situaci zhodnotí, jestli opatření zavedené Přechodným rámcem zůstanou v platnosti i po uplynutí stanovené lhůty (po roce 2010).

3.3. Podpora bankovníctví ve vybraných zemích EU

Evropská komise přijala na základě současné finanční krize, která má velice závažné dopady na bankovní sektor prakticky celé Evropské unie, specifické pravidla pro podporu bankovního sektoru. Jelikož došlo k zamrazení trhu mezibankovních půjček a snížil se tak přístup finančních institucí k likvidním prostředkům, jsou ohroženy i vyloženě zdravé banky. Bylo proto nutné nějak zasáhnout.

Tyto pravidla jsou složené z:²³

- Sdělení EK o použití pravidel pro poskytování podpory na opatření přijatá ve vztahu k finančním institucím v souvislosti se současnou globální finanční krizí, publikovaném v Úředním věstníku EU C 270/8 dne 25. října 2008,
- Sdělení EK k rekapitalizaci finančních institucí v rámci současné finanční krize ze dne 5. prosince 2008 - zatím nebylo publikováno v Úředním věstníku EU.

Tato výše zmíněná sdělení určují, kdy je možno použít výjimku ze zákazu státní pomoci uvedenou ve článku 87 odstavec 3 Smlouvy o ES. Jde o státní pomoc, která má napomoci uskutečnění některého významného projektu společného evropského zájmu anebo napravit vážnou poruchu v hospodářství některého členského státu.

²³ Podpora bankovníctví v rámci finanční krize [online]. 16. 1. 2009, [citováno 10. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Sekce_VP/Podpora_bankovnictvi_-_krize.doc>.

Sdělení mají hluboký význam pro řešení současné krize. Pokud je to nezbytné, umožňují schválení státní pomoci do 24 hodin případně i přes víkend. Je zapotřebí dát vkladateli jistotu, že ho nepostihnou ztráty, a zajistit, aby si lidé hromadně nevybírali své vklady. Vkladatelé potřebují záruky za své vklady a je nutná také rekapitalizace finančních institucí. Tato rekapitalizace přispívá k znovu nastolení finanční stability, likviditě bank, navýšení kapitálu a pomáhá k obnovení důvěry, která je nutná pro opětovné nastartování mezibankovních půjček. Jsou to vlastně kapitálové „injekce“ pocházející z veřejných prostředků pro banky, které se dostaly do potíží v důsledku krize na finančních trzích.

Příjemci takových pomoci musí být vybráni na základě objektivních a nediskriminačních kritérií. Opatření nemají nekonečnou platnost, jsou omezená podle potřeby a naléhavosti finančního sektoru. Jakmile se zlepší podmínky trhu, měla by být daná pomoc upravena či zrušena. Každý členský stát EU by měl každých šest měsíců přezkoumávat oprávněnost poskytnutých záruk a rekapitalizací.

Pomoc bankám v krizi se dělí na dva typy. Buď se poskytuje ve formě přímé pomoci jednotlivým bankám anebo jako obecné programy pomoci. Oba typy pomoci mají společné to, že jsou poskytnuty z veřejných prostředků a to, že ohrožují hospodářskou soutěž a obchod mezi členskými státy, protože banky poskytují své služby přes hranice. Rozdíl spočívá v příjemci poskytované pomoci - jednotlivé bance nebo celému bankovnímu sektoru.

3.3.1. Německo

Německo se začalo potýkat s krizí již po pádu americké banky Lehman Brothers v září roku 2008. Krize způsobila zastavení obchodování s penězi, jelikož vzrostla nedůvěra ve finanční instituce.

Evropská komise v říjnu 2008 schválila německý záchranný balíček na pomoc finančním institucím s cílem stabilizovat finanční trh. Balíček zřizuje adekvátní opatření k nápravě vážných poruch v německém hospodářství. Tento balíček se skládá z:²⁴

- *rekapitalizace* – kapitál pro banky a pojišťovny výměnou za akcie
- *státní záruky* – záruky za krátkodobé a střednědobé úvěry zdravých bank za tržní protiplnění

²⁴ EUROPA.EU. *State aid: Commission approves German support scheme for financial institutions*[online]. 28. 10. 2008, [citováno 11. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1589&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=e>>.

- *dočasný odkup aktiv* – aktiva musí být vykoupená zpět do 36 měsíců, státu nesmí vzniknout škoda

Záchranný balíček patří do obecného programu pomoci, který je tudíž určen celému bankovnímu sektoru. Stojí na nediskriminačních principech a zabezpečuje minimální deformaci hospodářské soutěže. Okolo 400 miliard EUR půjde na záruky bankám a dalších 70 miliard EUR na rekapitalizaci. Dále ještě vláda počítá s vyčleněním dalších 10 miliard EUR jako rezervy. Tato státní pomoc je podmíněná několika podmínkami jako například omezení vyplácení dividend akcionářům, dočasné omezení manažerských platů, atd.

Jednou z prvních evropských obětí úvěrové krize byla německá finanční společnost Hypo Real Estate Holding, která byla známá postavením druhého největšího poskytovatele hypoték v Německu. Ta doplatila na koupi irské společnosti DEPFA, která financuje projekty státu a veřejného sektoru. Od tohoto sloučení očekávala banka lepší přístup ke státním zakázkám. Místo toho se DEPFA dostala do velkých ztrát, ze kterých ji musela vytáhnout Hypo Real Estate Holding. Ta samotná již utrpěla obrovské ztráty ve spojení s americkou hypoteční krizí. Banka měla dostat pomoc ve výši 35 miliard EUR od několika finančních institucí, ale ty svůj záměr nakonec odřekly. Nakonec musel s pomocí přispěchat stát. Tato pomoc byla ve výši 50 miliard EUR a měla za cíl odvrátit pád banky. Většinu z této částky 35 miliard EUR zaplatil stát a zbytek 15 miliard EUR finanční sektor. Tato pomoc však byla nedostatečná. Na začátku nového roku získala banka státní garance na dalších 12 miliard EUR, čímž se pomoc ze strany státu navýšila. Tyto finanční injekce však nebyly konečné.

Německo si otevřelo cestu k možnosti zestátnění bank. Tento návrh zákona byl schválen v únoru 2009 a umožňuje státu převzít kontrolu nad soukromými bankami, jejichž krach by mohl ohrozit celkovou stabilitu německého finančního systému. Toto zestátnění není ale navěky, je přípustné jen na překonání finanční krize. Je proto pravděpodobné, že jako první zestátněnou bankou bude banka Hypo Real Estate. Ta už získala pomoc v podobě státních záruk ve výši 102 miliard EUR, a přesto se stále nedostala ze svých závažných problémů.

I další německé banky potřebovaly pomoc. Například Evropská komise schválila pomoc německé bance IKB, která získala od státu garanci ve výši 5 miliard EUR. Německou státní banku Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), která byla jejím hlavním akcionářem, stála záchrana IKB do konce srpna roku 2008 přímo

7,2 miliard EUR. Celkově bylo ze státních peněz použito na záchranu IKB více než 10 miliard EUR. Německou banku Commerzbank přinutila vysoká ztráta k využití státní pomoci z fondu stabilizace finančního trhu (SoFFin) v celkové výši 18,2 miliard EUR a tím se vláda podílí z více než poloviny na vlastním kapitálu banky. Dalších asi 15 miliard EUR může využít v podobě záruk za své dluhopisy. O pomoc si zažádaly i banky Sachsen LB, West LB a například Bayern LB. V problémech je i největší německá banka Deutsche Bank, která utrpěla v minulém roce ztrátu okolo 5,7 miliard EUR. Přesto zatím odmítá státní pomoc.

3.3.2. Belgie

V Belgii se potýkala s problémy belgická bankovní jednička Fortis. Fortis má mimořádně silnou pozici v této zemi, kde je největším zaměstnavatelem ze soukromého sektoru. V bance má založený účet přes 1,5 milionů domácností, tedy téměř polovina země. Tuto banku zachránila před insolvencí podpora ve výši 11,2 miliard EUR od vlád Belgie, Nizozemska a Lucemburska (Belgie 4,7 miliard EUR, Nizozemsko 4 miliard EUR, Lucembursko 2,5 miliard EUR).

„Problémy evropských bank, kterým nyní museli přijít na pomoc daňoví poplatníci, mají společného jmenovatele: „zmrazení“ úvěrů na mezibankovním trhu. Belgická Fortis Bank doplatila na nákup retailové divize nizozemské ABN Amro Bank v roce 2007. Tato transakce stála Belgičany 24 miliard EUR, které jí nyní chyběly, aby mohla bez problémů dostát všem svým závazkům. Na mezibankovním trhu si kvůli úvěrové krizi půjčit nemohla. Proto musely do hry vstoupit vlády Belgie, Nizozemska a Lucemburska. Každá z nich koupila 49procentní balík akcií v dceřiných společnostech Fortis ve svých státech. Dohromady bance poskytly 11,2 miliardy EUR.“²⁵

Poté co poskytly vlády tuto pomoc, si každá země dokoupila zbývající část banky Fortis na svém území. Belgie tak vložila do belgické části banky dalších 4,7 miliard EUR. Přišly další problémy, a proto v současnosti probíhá vyjednávání o prodeji Fortis francouzské BNP Paribas. Belgická vláda se již dohodla s BNP Paribas na revidovaných podmínkách prodeje, ale záleží ještě na schválení akcionářů Fortis.

²⁵ STUHLÍK, J. *Jatka dorazila do Evropy, čtyři banky zachraňuje stát* [online]. 30. 9. 2008, [citováno 12. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://www.penize.cz/44347-jatka-dorazila-do-evropy-ctyri-banky-zachranuje-stat>>.

Na základě této dohody by měla BNP Paribas získat 75% akcií a zbylých 25% by mělo připadnout belgické vládě.

Další bankou, která potřebovala státní pomoc, byla Dexia. Ta se „spálila“ ve Spojených státech, a proto potřebovala urychlenou státní pomoc. Dexia je francouzsko-belgickým finančním ústavem, který se specializuje na úvěry místním samosprávám a dalším institucím. Impulsem pro pomoc této bance byl prudký pokles ceny akcií o 29,05% (dostaly se na hranici 7 EUR). Dexia dostala celkově od vlád Belgie, Francie a Lucemburska 6,4 miliard EUR. Belgie poskytla 3 miliardy EUR rozložené mezi federální vládu, regiony a akcionáře, Francie pomohla rovněž 3 miliardami, i když vlastní jen okolo 14 % banky a zbytek poskytlo Lucembursko – 376 milionů EUR.

Po záchranných opatřeních na pomoc bankám Fortis, Dexia a také pojišťovny Ethias, již byla schválena Evropskou komisí státní pomoc ve výši 1,5 miliard EUR, je Belgie nucena učinit ochranná opatření na záchranu banky KBC. Banka KBC dlouho odolávala globální finanční krizi, proto byly její problémy nečekané. Banka vykazovala pozitivní situaci, ale podepsala se na ní nervozita investorů. Ti se po zkušenostech s jinými bankami a vývojem cen akcií raději začali zbavovat i akcií KBC. KBC byla rovněž nepřímo „poškozena“ tím, že byla narušena podmínka rovné konkurence. Banky Fortis a Dexia mají své úvěry zaručeny belgickou vládou a tak KBC měla zhoršenou pozici při získávání potřebných úvěrů k navýšení likvidity. Výsledkem nebylo nakonec poskytnutí záruk na úvěry, ale rekapitalizace KBC ve výši 3,5 miliard EUR. V novém roce se KBC rozhodlo poskytnout pomoc Vlámsko a to v hodnotě 2 miliard EUR. Za to dostala vlámská vláda podíl na kapitálu, ale bez hlasovacích práv, tudíž nemůže významně ovlivňovat chod banky.

3.3.3. Rakousko

Krise rakouských bank souvisí s přílišnou angažovaností ve střední a východní Evropě. Velké rakouské banky pronikly na zdejší trh a nadělaly si zde spoustu klientů, kteří byli ochotni platit za malé i velké půjčky. Půjčky poskytovali lehkomyšlně a často v cizích měnách (nejčastěji v Eurech) a s pádem měn teď dlužníci nemají na splátky. Díky rozsáhlým aktivitám v tomto regionu, se dostaly do problémů rakouské pobočky a potíže těchto poboček se negativně projevíly v hospodaření mateřských společností a následně v celém rakouském bankovním sektoru. Objem úvěrů, které poskytly

rakouské banky ve střední a východní Evropě, dosahuje až 80% hrubého národního důchodu Rakouska.

Evropská komise schválila státní pomoc rakouskému bankovnímu sektoru ve výši 90 miliard EUR. Pomoc umožní posílit důvěru v rakouský finanční sektor a ulehčí rovněž přístup k dostatečné likviditě. Původně chtěla vláda 100 miliard EUR a to na přímé státní investice 15 miliard EUR, 75 miliard EUR na státní záruky mezibankovních úvěrů a 10 miliard na posílení garancí vkladů. Plán se ale nakonec trochu upravil. Vláda poskytla z tohoto balíku finanční injekci ve výši 2,7 miliard EUR Erste Group Bank, která je matkou České spořitelny. Ta bude muset splatit půjčku s osmiprocentním úrokem. Ročně tak bude muset splácet 216 milionů EUR. Stát tímhle aktem nezískal žádné hlasovací práva. Akcionářům zůstaly stejné podíly. Problémy ji potkaly hlavně proto, že má silné zastoupení především v Maďarsku a Rumunsku, kde se začala silně projevovat současná finanční krize.

„Rakouská vláda plánuje vyčlenit na povzbuzení ekonomické konjunktury v zemi dvě miliardy EUR. Zhruba z poloviny jsou peníze určeny na státní garance úvěrů a na urychlení výstavby a modernizace komunikací. Kromě toho chce vláda posílit i podporu stavebního spoření. Zhruba jedna miliarda EUR je určena na záruky bankovních úvěrů pro malé a střední podniky. Další téměř miliarda EUR pak bude věnována v průběhu čtyř let na urychlení některých projektů rozvoje infrastruktury. Kromě toho vláda plánuje také urychlit daňové reformy, což by v letošním roce mohlo snížit daňovou zátěž poplatníků o 2,2 miliardy EUR.“²⁶

V souvislosti s finanční krizí lobovalo celkem devět obřích mezinárodních bank u Evropské unie a Evropské centrální banky, aby rozšířily finanční „injekce“ v rámci boje s krizí i do východní Evropy nečlenským zemím. Mezi tyto banky se řadí rakouská Raiffeisen International a Erste Group Bank, italská UniCredit, francouzská Société Générale, belgická KBC, německá Bayern Landesbank, švédská Swedbank a SEB a řecká EFG Eurobank. Vystoupily kvůli zhoršující se ekonomické situaci v tomto regionu. Tato žádost neměla velkou odezvu, a proto o pár týdnů později žádalo znovu o pomoc šest bank italská UniCredit a Intesa SanPaolo, rakouská Erste Bank

²⁶ HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR. *Vlády zemí střední Evropy chystají plány na podporu ekonomik* [online]. 29. 1. 2009, [citováno 14. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pomahame-vam-celit-hospodarske-krizi/zpravodajstvi-ze-sveta/art_28302/vlady-zemi-stredni-evropy-chystaji-plany-na-podporu-ekonomik.aspx>.

a Raiffeisen International, francouzská Société Générale a belgick  KBC. UniCredit m  největší banky v Polsku a Bulharsku, Erste v  esk  republice, Slovensku a Rumunsku, Intesa vlastn  největší banku v Srbsku, KBC v Maďarsku a Raiffeisen pat  mezi největší zahrani n  banky v Rusku a na Ukrajině. Tato  adost se zatím projednává a není ještě jasn , jak Evropsk  komise rozhodne. Zatím v chodn  Evropa dostává pomoc skrze Evropskou invest n  banku a Evropskou banku pro obnovu a rozvoj.

3.3.4. Irsko

Irsko je zem , kter  se také potýká se současnou krizí. Po bankrotu americk  banky Lehman Brothers reagovala jako první zem  Evropy vyhl  en m neomezených záruk za bankovní vklady. V souvislosti s celosvětovou krizí p jala ochrann  balíček ve výši 10 miliard EUR, kter  m  pomoci šesti největším bankám v zemi. Cílem m  být stabilizace bankovního sektoru.

Vláda se rozhodla poskytnout třem největším bankám kapitálovou pomoc v sum  7,7 miliard EUR. Těmito třemi bankami jsou Allied Irish Banks (AIB), Bank of Ireland a Anglo Irish Bank. V prvních dvou za to získala podíly a nad Anglo Irish Bank chtěla získat v t sinovou kontrolu, ale nakonec se ji rozhodla znárodnit.

„Vláda vloží po dvou miliardách EUR do AIB a Bank of Ireland a dostane za to preferen n  akcie a 25% práv hlasovat v "klíčových otázkách", jako je jmenování ředitel  nebo vlastnick  změny. Rekapitalizace zv    základní ukazatel kapit lov  p m řenosti obou bank na zhruba požadovaných osm procent z nyn j  ich šesti procent. Podle analytiků je tento plán pro obě banky a jejich akcionáře v hodn j  i než ř jnov  britsk  balík rekapitalizace bank za 37 miliard liber.“²⁷

Banky sl bily, že výměnou za státní pomoc, zv    úvěry pro mal  a střední podniky a že p jmou nov  kodex pro firemní úvěry. Od státní pomoci pro Anglo Irish Bank v hodnot  1,5 miliard EUR, kterou schválila Evropsk  komise, vláda upustila, jelikož získala banka špatnou pov  t²⁸ a zle hospodařila. Pomoc by tak nezaručila přežití banky, a proto ji zn rodnili.

²⁷ IHNED.CZ. *Irsk  vláda poskytne třem největším bankám 7,7miliardy eur* [online]. 22. 12. 2008, [citováno 15. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-31812520-irska-vlada-poskytne-trem-nejvetsim-bankam-7-7-miliardy-eur>>.

²⁸ Předseda spr vn  rady Anglo Irish Bank Sean FitzPatrick a její generální ředitel David Drumm odstoupili z funkcí, jelikož FitzPatrick přiznal, že posledních osm let převáděl půjčky kolem 87 milionů

3.3.5. Velká Británie

Probíhající krize se dotkla i Velké Británie. Evropská komise z tohoto důvodu schválila 13. 10. 2008 britský program podpory na udržení finančního trhu. Tento záchranný balíček je složen z:²⁹

- *rekapitalizace bank a stavebních spořitelů* – stát poskytne kapitál do bank výměnou za akciový podíl za účelem posílení kapitálu bank
- *záruky za krátkodobé a střednědobé mezibankovní půjčky* - výměnou za tržní protiplnění, čímž podporuje mezibankovní půjčky
- *rozšíření krátkodobé pomoci s likviditou poskytnuté Bank of England*

Balíček je založen na nediskriminačních principech a je omezený v čase a v rozsahu. Obsahuje i opatření proti zneužití pomoci. Tento záchranný plán za účelem stabilizace bankovního sektoru mobilizuje celkem 500 miliard liber. Na kapitálové „injekce“ bylo vyčleněno 50 miliard liber, 200 miliard liber na krátkodobé a střednědobé půjčky a 250 miliard liber na záruky mezibankovních půjček. Vláda v říjnu vložila do bank 37 miliard liber. Úvěry jsou ale stále k dispozici pouze v omezené míře a pomoc tedy neodvrátila recesi. Proto musí stát opět pomoci bankám, aby si mohly banky půjčovat peníze a tím rozhybat ekonomiku. Na to by mělo být vyčleněno nejméně 100 miliard liber. Banky budou mít povinnost označit ty nejrizikovější úvěry a ty si pak mohou pojistit proti ztrátám. Letos vláda nabídla záruky na úvěry malým a středním firmám v hodnotě 20 miliard liber.

V září roku 2007 požádal o pomoc ze strany Bank of England (centrální banka) jeden z největších poskytovatelů hypoték v zemi Northern Rock. Centrální banka ji půjčila celkem 25 miliard liber, ale nepomohlo to. Tato banka se dostala do hypotéční krize, protože neměla dostatek hotovosti na mezibankovních trzích. Lidé si začali masově vybírat vklady tzv. „run na banku“. Nakonec musel stát banku v únoru roku 2008 částečně znárodnit, protože se nenašel kupec ze soukromého sektoru. Její znárodnění je prvním velkým případem převodu podniku do státních rukou v Británii od 70. let. Opatření britské vlády, které provedla na záchranu Northern Rock, způsobilo

EUR, které od banky dostal, vždy před koncem roku do jiné banky, aby se neobjevily ve výkazech pro akcionáře.

²⁹ EUROPA.EU. *State aid: Commission approves UK support scheme for financial institutions* [online]. 13. 10. 2008, [citováno 15. 3. 2009]. Dostupné z:

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1496&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.

nevýhody ostatním konkurentům. Proto bylo Evropskou komisí v dubnu 2008 otevřeno formální vyšetřování.

Po znárodnění Northern Rock byla částečně znárodněná i hypotéční banka Bradford & Bingley. Hypotéky za 50 miliard liber na sebe převzal stát a část se rozhodla odkoupit španělská banka Santander. Ta odkoupila vklady a převzala síť zhruba 200 poboček, přesto zůstal název Bradford & Bingley zachován.

Stát se také rozhodl převzít prioritní akcie ve třetí největší bance v zemi Lloyds Banking Group. Stal se tam majoritním akcionářem výměnou za pojištění rizikového majetku banky v objemu více než 260 miliard liber. Banka požádala o pomoc po lednovém převzetí banky HBOS a její vedení tvrdí, že 80% rizikového majetku pochází z úvěrů HBOS.

Spojením Lloyds a HBOS se vytvořil dominantní aktér na britském trhu hypoték a úspor. Vláda toto spojení podpořila, protože HBOS se ocitla kvůli hypoteční a úvěrové krizi ve velkých problémech, a poskytla již bance finanční pomoc v objemu 17 miliard liber výměnou za podíl. Před Lloyds se k podobné pomoci od vlády uchýlila Royal Bank of Scotland. Ta si nechala pojistit majetek za miliardy liber výměnou za navýšení státního podílu. Plán, který má omezit ztráty banky, by však mohl mít komplikace za předpokladu, že bude pokračovat pokles ekonomiky a nárůst špatných úvěrů. Vláda pojistila majetek Royal Bank of Scotland ve výši 325 miliard liber. Výměnou může podíl státu v bance stoupnout z 70% až na 95%. Banka se ocitla v krizi díky nákladům vynaloženým na akvizici finanční společnosti ABN Ambro.

V lednu 2009 britská centrální banka snížila úrokové sazby na 1,5%, aby zabránila prohloubení ekonomické recese v zemi. Toto bylo rekordní minimum, jelikož ve Velké Británii úrokové sazby nikdy neklesly pod 2%.

3.4. Shrnutí státních přístupů ke krizi

Současná finanční krize zasáhla bankovní sektor nerovnoměrně. Některé banky byly krizí zasaženy mnohem více než jiné banky. Způsob řešení krizové situace se naskytl v různých formách. Jako první opatření v důsledku krize bylo většinou poskytování státních garancí za vklady u bank, aby si lidé nevybírali hromadně své vklady. Další možností bylo banky, které jsou v krizi, odkoupit finančně zdravějšími

bankami. Ve většině případů byly ohroženým bankám poskytovány státní podpory, popřípadě zvolena varianta znárodnění.

Přístupy členských států k problematice finanční krize jsou poměrně stejné. Všechny státy, které zasáhla krize, se snaží svým bankám pomoci, aby obnovily důvěru ve finanční sektor. Odlišnosti spatříme například ve výši státní pomoci, která se odvíjí od závažnosti krizové situace jednotlivých bank. Jinak veškeré opatření nabývají podobných podob. Státy přitom musí dodržovat samozřejmě pravidla EU. V celkové sumě vyčlenily členské státy EU finančním institucím ohroženým krizí okolo 3 bilionů EUR. Tato částka zahrnuje pomoc na rekapitalizaci bank, garance za vklady a restrukturalizační opatření určené jednotlivým bankám a finančním institucím. Mezi členské země, které neposkytly pomoc svým finančním sektorům, patří Česká republika, Slovensko, Bulharsko, Estonsko, Kypr, Litva, Malta, Polsko a Rumunsko.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na popis a analýzu poskytování státní pomoci v Evropské unii. Jelikož je státní pomoc jako taková zakázána, protože narušuje hospodářskou soutěž, soustředila jsem pozornost na poskytování státní pomoci v období hospodářské a finanční krize. Díky této krizi musely být totiž pravidla Evropské unie uvolněna, jinak by krize způsobila bankroty několika členských zemí a měla by dalekosáhlejší dopady.

Konkrétně jsem se zaměřila na finanční krizi především v bankovním sektoru. Důvodem pro toto rozhodnutí, byla významnost bank pro světovou ekonomiku. Banky poskytují „krev“ naší ekonomice, a kdyby přestala kolovat, celý systém by se zhroutil. Je proto nutné zajistit oběh peněz a obnovit důvěru lidí.

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit, jak se některé členské státy Evropské unie a Evropská unie jako celek vypořádávají s finanční krizí. Krize zasáhla státy nerovnoměrně. Některé banky byly zasaženy více, jiné méně a některé se krizi vyhnuly úplně. Státy tuto situaci řeší podobným způsobem. Musí oznámit Evropské komisi záměr udělit státní pomoc před její implementací. Tato povinnost je klíčová a teprve po schválení pomoci, ji mohou členské státy udělit. Pomoc se dělí na dva typy, buď je poskytnuta jednotlivým bankám anebo jako obecný program pomoci celkovému státnímu bankovnímu sektoru. Členské státy dále využívají možností udělovat garance za vklady nebo volí variantu znárodnění. Evropská unie se zavázala k pružnějším reakcím při schvalování státních pomoci a ke koordinaci úsilí při pomáhání bankám.

Do budoucna by měla Evropská unie přijmout nová opatření, aby se současná krize již neopakovala. Finanční systém by se měl zdokonalit a nezodpovědnost při úvěrování, jako se stalo v USA, by se měla eliminovat. Měl by se posilnit řídicí a kontrolní systém na trhu a jako klíčové by mělo být podpoření mezibankovní důvěry.

První kapitola vysvětluje podstatu a cíle ochrany hospodářské soutěže na úrovni Evropské unie. Definuje, co je to soutěžní právo a jak se dělí. Obsahuje stručný nástin počátku ochrany hospodářské soutěže a vymezuje roli a důležitost postavení Evropské komise v rámci ochrany soutěže. Dále v kapitole nalezneme různé formy narušení hospodářské soutěže a vysvětlení jejich podstaty.

Druhá kapitola je zaměřena na poskytování státní pomoci v Evropské unii. Charakterizuje, co je to státní pomoc a uvádí její znaky a formy. Obsahuje rozdělení státní pomoci a konkrétní příklady k tomuto rozdělení. Vysvětluje podstatu podpory de minimis, která není brána jako státní pomoc, jelikož je malého rozsahu. Dále se tato kapitola zaměřuje na komunitární kontrolu poskytování státních pomoci, kde se snaží například přiblížit notifikaci a řízení před Komisí. Jako poslední část této kapitoly jsou zmíněna pravidla státní pomoci ve fondech EU.

Třetí kapitola reaguje na současný světový problém pod názvem finanční krize. Snaží se vysvětlit vznik, podstatu a příčiny krize. V úvodu kapitoly je proto věnovaná pozornost Spojeným státům americkým. Zbytek třetí kapitoly se věnuje Evropské unii a členským státům, které se snaží tomuto problému čelit. Nalezneme zde opatření a postupy, které byly přijaty v důsledku krize. Dále je zde nastíněno, jak vybrané země EU pomáhají svému bankovnímu sektoru ve finanční krizi, a na závěr kapitoly nalezneme stručné shrnutí státních přístupů ke krizi.

Bakalářská práce je zpracovaná na základě údajů a informací, které byly dostupné do 31. března roku 2009. Události vzniklé po tomto datu již nejsou zohledněny. Tato práce je dále doplněna obrázky, grafy a tabulkami pro lepší orientaci v informacích.

Seznam použité literatury:

Knihy:

1. BALDWIN, R. – WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 2.vyd. Praha:Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
2. KINCL, Michael. *Veřejná podpora v Evropské unii*. 1. vyd. Praha: BOVA POLYGON, 2004. 148 s. ISBN 80-7273-097-5.
3. NOVOTNÁ, M. *Regionální politika EU*, Studijní opora pro distanční vzdělávání. Ostrava: EkF VŠB-TU, 2007. 210 s. ISBN 978-80-248-1413-1.
4. OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 387 s. ISBN 978-80-7380- 084-0.
5. PELC, Vladimír. *Hospodářská soutěž*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. 168 s. ISBN 80-7169-124-5.
6. RAUS, David - NERUDA, Robert. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. 1. vyd. Brno: CP Books, 2005. 359 s. ISBN 80-251-0394-3.

Elektronické publikace:

7. EUROPEAN COMMISSION. *Zpráva Evropské komise o soutěžní politice za rok 2005* [online]. 2007. [citováno 26. 1. 2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/comm/competition/annual_reports/2005/en.pdf>.
8. *Podpora bankovníctví v rámci finanční krize* [online]. 16. 1. 2009, [citováno 10. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Sekce_VP/Podpora_bankovnictvi_-_krize.doc>.
9. Prague-Brussels Advisory Group, Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor evropských fondů. „*Studie veřejná podpora v oblasti strukturálních fondů v letech 2007-2013*“ [online]. březen 2007, [citováno 16. 2. 2009]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/files/2005/070328_Studie_VP_03_2007.pdf>.
10. *Přechodný rámec pro opatření státní podpory zlepšující přístup k financím za současné finanční a hospodářské krize*[online]. 16. 1. 2009, [citováno 2.3.2009]. Dostupné z: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Sekce_VP/Prechodny_ramec_18_12_08.doc>.
11. *Smlouva o založení Evropského společenství* [online]. [citováno 27. 1. 2009]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/gallery/5/1749-8ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf>>.
12. *Veřejná podpora a podpora de minimis v OP LZZ* [online]. 10. 3. 2008, [staženo 14. 2. 2009]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/file/6496_1_1/>.

13. *Zpráva Evropské komise o státní pomoci* [online]. 2007, [staženo 5. 2. 2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2007_spring_en.pdf>.
14. *Zpráva Evropské komise o státní pomoci* [online]. 2008, [staženo 5. 2. 2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2008_autumn_en.pdf>.

WWW stránky:

15. BUSINESSINFO.CZ. *Belgicko-francouzská banka Dexia rovněž pod ochranou belgické vlády* [online]. 3. 10. 2008, [staženo 11. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/belgie/banka-dexia-pod-ochranou-belgicke-vlady/1000809/50316/>>.
16. BUSINESSINFO.CZ. *Belgie: Finanční krize postihuje i banku KBC, vláda poskytne 3,5 mld. eur na rekapitalizaci banky* [online]. 30. 10. 2008, [staženo 11. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/belgie/belgie-krize-postihuje-banku-kbc/1000809/50646/>>.
17. BUSINESSINFO.CZ. *Evropská soutěžní politika* [online]. 28. 2. 2003. [citováno 22. 1. 2009]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/evropska-soutezni-politika/1000521/6071/?fornewsid=6071>>.
18. EU Office Česká spořitelna. *Summit schválil plán boje s finanční krizí* [online]. 21.11.2008, [citováno 2. 3. 2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/082111_cs.htm>.
19. EU4JOURNALISTS. *Hospodářská soutěž* [online]. [citováno 26. 1. 2009]. Dostupné z: <<http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/czech/C9/15/>>.
20. EUROPA.EU. *State aid: Commission approves German rescue aid package for Hypo Real Estate Holding AG* [online]. 2. 10. 2008, [staženo 10. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1453&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.
21. EUROPA.EU. *State aid: Commission approves German support scheme for financial institutions* [online]. 28.10.2008, [citováno 11.3.2009]. Dostupné z: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1589&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.
22. EUROPA.EU. *State aid: Commission approves UK support scheme for financial institutions* [online]. 13. 10. 2008, [citováno 15. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1496&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.
23. EUROPA.EU. *State aid: Commission approves UK support scheme for financial institutions* [online]. 13. 10. 2008, [staženo 16. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1496&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.

24. EUROPA.EU. *Státní podpora: z nejnovější srovnávací tabulky vyplývá, že se členské státy přiklánějí k cílenějším podporám* [online]. 18. 11. 2008, [staženo 16. 2. 2009]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1725&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>.
25. EUROSOP.CZ. *Summit G20 nenaplnil očekávání mnoha účastníků* [online]. 17. 11. 2008, [staženo 1. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.eurosop.cz/38/9503/clanek/summit-g20-nenaplnil-ocekavani-mnoha-ucastniku/>.
26. HORÁČEK, Filip. *Finanční krize zasáhla už desítky bank* [online]. 30. 9. 2008, [citováno 3. 3. 2009]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/financni-krize-zasahla-uz-desitky-bank-dhh-/eko-zahranicni.asp?c=A080930_162750_eko-zahranicni_fih.
27. HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR. *Vlády zemí střední Evropy chystají plány na podporu ekonomik* [online]. 29. 1. 2009, [citováno 14. 3. 2009]. Dostupné z: http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pomahame-vam-celit-hospodarske-krizi/zpravodajstvi-ze-sveta/art_28302/vlady-zemi-stredni-evropy-chystaji-plany-na-podporu-ekonomik.aspx.
28. IHNEP.CZ. *Irská vláda poskytne třem největším bankám 7,7miliardy eur* [online]. 22. 12. 2008, [citováno 15. 3. 2009]. Dostupné z: <http://ekonomika.ihned.cz/c1-31812520-irska-vlada-poskytne-trem-nejvetsim-bankam-7-7-miliardy-eur>.
29. KARLOVÁ, Hana. *Veřejná podpora* [online]. 15. 5. 2006, [citováno 4. 2. 2009]. Dostupné z: http://eu.juristic.cz/569984/clanek/j_eu_clanek.
30. MORÁVEK, Daniel. *Krize od počátku až do současnosti* [online]. 6. 10. 2008, [staženo 2. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/krize-od-pocatku-az-do-soucasnosti/>.
31. POLOLÁNÍK, L. *Finanční krize - jak to začalo* [online]. 14. 10. 2008, [citováno 2. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/195113-financni-krize-jak-to-zacalo/>.
32. STUHLÍK, J. *Jatka dorazila do Evropy, čtyři banky zachraňuje stát* [online]. 30. 9. 2008, [citováno 12. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/44347-jatka-dorazila-do-evropy-ctyri-banky-zachranuje-stat>.
33. ŠKVAŘILOVÁ, Petra. *Evropské právo a ochrana hospodářské soutěže* [online]. 11. 5. 2001, [staženo 20. 1. 2009]. Dostupné z: http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=362.
34. VLACH, R. *Finanční krize* [online]. 3. 11. 2008, [citováno 2. 3. 2009]. Dostupné z: <http://navolnenoze.cz/zpravy/financni-krize/>.

Seznam zkratek a symbolů:

ABN Amro	Algemene Bank Nederland Amsterdam-Rotterdam
AIB	Allied Irish Banks
AIG	American International Group
BNP	Banque Nationale de Paris
ČR	Česká republika
DEPFA	Deutsche Pfandbriefbank
EFG	European financial group
EK	Evropská komise
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
FED	Americká centrální banka
G20	Skupina nejsilnějších a nejprůmyslovějších ekonomik světa
HBOS	Halifax Bank of Scotland
HDP	Hrubý domácí produkt
IKB	Deutsche Industriebank
KBC	Kredietbank, CERA bank
LB	Landesbank (Regionální (zemská) banka)
SEB	Stockholms Enskilda Bank
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
USA	Spojené státy americké

Seznam obrázků, tabulek a grafů:

Seznam obrázků

Obrázek č. 1.1.: Rozdělení soutěžního práva a příslušné právní předpisy

Obrázek č. 1.2.: Způsob řešení porušení hospodářské soutěže

Seznam tabulek

Tabulka č. 2.1.: Počet rozhodnutí o nezákonné pomoci v období 2000 – 2006

Tabulka č. 3.1.: Přehled velkých bank zasažených krizí ke konci září 2008

Seznam grafů

Graf č. 1.1.: Srovnání počtu nevyřešených případů porušení hospodářské soutěže k novým a uzavřeným případům

Graf č. 2.1.: Vývoj celkové státní pomoci v EU (25) v období 2001 – 2006

Graf č. 2.2.: Celková státní pomoc v sektorech EU (27) v roce 2007

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do její skutečné výše).

V Ostravě dne

.....

jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Pekařská 3123, Frýdek-Místek, 73801